

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

Disp. LVII. De aduentu iudicis, & forma iudicij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

DISPUTATIO LVII.

In decem Sectiones distributa.

De aduentu iudicis, & forma iudicij, eiusque fine.

Differuimus hactenus de his, quæ secundum Christi Domini aduentum antecedunt, & de signis omnibus, quæ in ipso mundi fine, & occasu fiunt, sequitur, ut dicamus de iudicio ipso formaque, ac modo, quo transigendum est. In qua re multa consideranda occurrunt. Videlicet conuocatio iudicandorum, aduentus iudicis, & sessio eius ad iudicandum: qui sint, aut ab eo iudicandi, aut cum eo iudicaturi, discussio causæ, & prolatio sententiæ, qua iudicium finietur. Est autem supponendum ex superioribus, præsertim ex his, quæ diximus agentes de generali resurrectione, priusquàm Christus ad iudicandum veniat, omnes homines esse morituros, quamuis multi ex illis eadem die, aut nocte, qua iudiciu inchoabitur de hac vita migraturi sint. Porro absoluta vita mortali omnium hominum, & similiter perfecta purgatione omnium animarum iustarum, incipiet audiri sonitus tubæ conuocantis homines ad iudicium, eius virtute, & efficacia omnes mortui excitabuntur, & iustitiam in aera obuiam Christo: reprobi vero congregabuntur in valle Josaphat, ut supra diximus agentes de loco iudicij. His ergo ita dispositis incipiet iudex magna cum gloria, apparatuque descendere, præcunctibus nonnullis insignibus eius seueritatem, ac iustitiam ostentantibus, à quibus inchoanda nra nobis est.

SECTIO I.

Qualis sit futurus ignis, qui præcedet Christum ad iudicium venientem.

Diuina Scriptura in omnibus fere locis, in quibus iudicii diem prædicat, ignis mentionem facit, qui Christum ad iudicium aduentum antecedit, Psal. 96. Ignis ante ipsum præcedet. Isai. 66. Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadriga eius, redere in indignatione furem suum, & in reparationem suam inflamma ignis, quia in igne Dominus iudicabit. Et Isai. 2. Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma. Vnde Daniel. 7. de throno Dei iudicatis dicitur. Thronus eius flamma ignis, rote eius ignis accensus fluius igneus, rapidusque egrediebatur à facie eius. Denique Paul. 1. ad Corinth. 3. Dies (inquit) Domini declarabit, quia in igne reuelabitur. Ex his ergo scripturæ locutionibus orta est proposita difficultas, in qua multa è nobis inquirenda sunt. Primum qualis futurus sit hic ignis, & consequenter, quomodo sint hæc scripturæ loca intelligenda. Secundo, propter quem finem & consequenter, ad quem effectum futurus est ille ignis, si verus futurus est sensibilis, & materialis. Ex quibus constabit tertium, scilicet, an ille ignis antecessurus sit iudicium, vel subsequutus. Quarto, causa & origo illius ignis inquirenda erit.

Circa primum ratio dubitandi oritur ex eisdem testimonijs. In omnibus enim videtur esse sermo metaphoricus de igne. Sunt enim in igne plures proprietates, quæ ad metaphoricè significandum iudicium Christi, & aduentum eius sunt accommodatissimæ. Prima est claritas, ratione cuius dicitur Christus venturus ad iudicium in igne, quia non occulte, sicut prius, sed manifeste venturus est, iuxta illud Psal. Deus manifeste veniet, & ita exponunt Sancti verba illa Matth. Sicut fulgur exiit ab oriente, & parerit usque in occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Vbi Euthym. Sicut fulgur egreditur, & omnibus in conspicuo est, & excessu suo splendore vniverso apparet orbi:

A ita quoque erit aduentus ille, propter magnitudinem sui splendor omnibus simul apparet. Quam sententiam sumpsit ex Chrysostomo, & eandem habet Augustin. lib. quaestionum Evangelicæ. c. 38. Significatur præterea in claritate ignis, in Diuino iudicio fore omnia clara, & perspicua. Et ita explicat citatum locum Isai. Cyprianus, de bono patientiæ in fine, & Theodor. in eum locum. Secunda proprietas est ardor, & efficacia, in quibus significatur zelus Diuina iustitiæ, & potestas ad vindictam sumendam de impijs, & hoc modo dicitur Sophon. 3. In igne Zeli mei denotabitur omnis terra: & Psal. 78. Viquequo Domine irascetur in finem? Accenditur velut ignis zelus tuus? Et iuxta hanc metaphoram explicant prædicta loca Hierony. Isai. 66. & Augustin. 10. de Ciuitat. cap. 21. Tertia est subtilitas, & vis quædam ad discernendū, ac separandum ea, quæ diuersæ sunt qualitatibus, & hoc modo ipsum Dei iudicium appellatur interdū ignis, ut apud Daniel. cum dicitur. Fluius igneus, rapidusque oriebat de ore eius: nihil aliud significari intelligitur, quàm sententia à Christo proferenda, quæ tanquam fluius igneus & efficacissimus bonos à malis separabit. Et eodem modo satis apte intelligitur illud 1. ad Corinth. 3. Vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit. Vbi Sedulius inquit, Examinationem iudicij ignis voluit comparare secundum consuetudinem scripturarum. Et eodem modo exponit Ambrosius conuocacione 20. in Psal. 118. circa illud: Vide humilitatem meam. Et late Origenes libro contra Celsum non longe à principio, vbi de fluio ignis procedente à Deo recte etiam loquitur. Constat ergo ex his nullum esse in scripturis fundamentum, ut dicamus sensibilem, & verum ignem antecessurum Christum venientem ad iudicium, cum omnia citata loca, & aptissime prædictis modis exponantur, & à sanctis Patribus ita declarentur. Omitto, in multis eorum non esse sermonem ad literam de aduentu Christi ad iudicium: sed de alijs diuinis vtiotionibus, ut de locis Psalmorum, & Ioelis est communior expositio. Addo, ignem, sæpe significare fulmina, aliaque ignitas exhalationes, (ut in Psalmis est frequentissimum) ergo etiam si velimus asserere, sensibilem ignem antecessurum diem iudicij, sufficient ad hoc verificandum illa ignea signa, quæ diximus futura in ipso mundi occasu, antequam veniat iudicium ipsum: ergo non oportet fingere aliū ignem materiale, qui in ipso iudicii die iudicæ præcedat. Et confirmatur, quia nulla potest excogitari ratio sufficiens, vel effectus, propter quem hic ignis requiratur. Quia neque ad claritatem, vel maiestatem Christi spectat (quid enim claritati, ac gloriæ Christi conferre potest sensibile elementum?) neque etiam tunc est necessarius ad vindictam malorum. Vel quia nondum est sententia prolata, vel certe, quia ipso igne inferni pro eorum meritis satis cruciabuntur.

Nihilominus dicendum est, ignem verum atque sensibilem futurum in die iudicij, & probabile esse præiturum aliquo modo aduentum, & præsentiam iudicis. Hanc conclusionem docent omnes Theologi in 4. dist. 48. & 49. quamuis non omnes eodem modo illam intelligant. Et obiectiones factæ conuincunt, non omnia scripturæ testimonia in principio adducta satis esse ad hanc assertionem confirmandam. Prior igitur eius pars potissimum nititur testimonio Petri 2. Epist. cap. 3. vbi sic inquit, Ille tunc mundus aqua inundatus periret: celi autem, qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt igni referuari in diem iudicij, & perditionis impiorum hominum. Vbi ex antithesi diluuii aquæ ad diluuiū ignis, constat, non metaphoricè, sed proprie loqui de igne sensibili. Quod manifestius infra explicat, dicens, Elementa calore oluentur: terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur: Et inferius, elementa ignis ardore tabescent. In quo loco fundatur recepta veritas de igne conflagrationis in die iudicij.

Psal. 96.
Isai. 66.

Isai. 2.

Dan. 7.

1. Cor. 3.

Psal. 49.
Matth. 24.

Euthym.

Cyprian.
Theodor.Sophon. 3.
Psal. 78.Hieronym.
Aug.

Dan. 7.

1. Cor. 3.
Sedul.Ambros.
Psal. 118.
Origen.Ignis verus
& sensibilis
in die iudicij

die iudicii futuro, ex sententia omnium antiquorum Patrum, & Theologorum, quos infra referemus.

Ut vero rationem huius veritatis reddamus, simulque posteriorem conclusionis partem probemus, oportet accedamus ad secundum punctum in principio sectionis positum, scilicet, propter quem finem futurus sit hic ignis in die iudicii. De qua re variae sunt sententiae. Prima est, illum ignem futurum esse, partim, ut breui interficiat homines, qui viui reperientur in die iudicii, partim ut purget iustorum maculas, si aliqui in eis inueniantur. Ita docet Antonin. Bonauent. August. 4. p. tit. 14. §. 3. Bonauent. sup. q. vltima, & alij Scholastici infra citandi. Idemque videtur indicare Augustin. lib. 8. 50. homiliar. in 16. iuxta quam sententiam, ignis hic non tantum antecedit venientem iudicem: sed etiam mortem, & resurrectionem hominum. Sed licet demonstrare non possimus, hanc sententiam esse falsam, quia neque est impossibile, neque reuelatum est non ita esse futurum: offendere tamen possumus, eam nullo fundamento niti. Quia ad hominum necem non erit ignis necessarius: nam constat multis alijs modis posse Deum mortem eorum hominum disponere. Præterea aliqui iusti moriuntur, qui nulla indigent purgatione, quos non est credibile viuos esse igne comburendos, ut Richardus, & nuntuli ex Scolasticis distinctione 47. notant. Nam quod alij dixerunt diuinitus efficiendum esse ut viui conburantur sine sensu dolore, quia facilitate dicitur, reijci potest, quia est miraculum sine fundamento constitutum. Denique supra ostendimus ex sententia omnium Patrum iustos qui viui inueniuntur in die iudicii, non esse comburendos, neque in cineres resoluendos. Rursus neque ad purgationem iustorum erit ille ignis necessarius. Partim enim purgantur in hac vita per alias tribulationes, quæ illo tempore maximæ erunt, partim post hanc vitam in ipso loco & igne purgatorij. Cum enim prius morituri sint, etiam si breuissima mora inter mortem & resurrectionem sit futura, non manebunt animæ separatae in hac vita, ut in illo igne purgentur, sicut animæ iustæ perfecte purgatæ, statim recipiuntur in cælum, etiam pro illo modico tempore: animæ vero damnatae descendunt in infernum: ita animæ purgandæ descendunt in locum purgatorij. Hæc est enim ordinaria lex, à qua non est faciendum exceptio sine fundamento. Propter hunc ergo finem non erit hic ignis necessarius, sed sufficiet ignis purgatorij, de quo loquitur Aug. citato loco, & clarius li. de vera & falsa penit. c. 8. Neque obstat quod Anthonius dicit post iudicium non esse futurum ignem purgatorij quoad finem purgandi: quia purgatio, de qua agimus, non subsequetur iudicium, sed præcedet.

Secunda sententia est hunc ignem requiri ut purgetur ac purificetur mundus. Quæ sententia duo subponit. Primum est mundum esse purgandum per ignis conflagrationem, quod est certissimum, sed non est à nobis tractandum vsque ad sequentem disputationem propter ea quæ dicemus. Alterum est hæc purgationem & conflagrationem mundi faciendam esse ante iudicis aduentum, vel etiam ante hominum resurrectionem: ex quo recte concluditur hunc ignem antecessurum aduentum iudicis, imò & sonitum tubæ excitantis homines ad iudicium. Hanc sententiam indicat Beda li. de rat. tempo. c. 69. clarius eam docet D. Th. in 4. d. 47. q. secunda, art. 3. vbi Mag. eandem sententiam tenet. Dur. q. 3. Pal. q. 1. Math. q. 2. Supplem. q. 2. ar. 3. Rich. ar. 2. quæst. 4. & 5. Scotus dist. 48. quæst. 4. art. 1. & 2. Fundamentum eorum est, quia mundi inuolutio, hominumque resurrectio simul futura est: sed mundi purgatio per ignem antecedit inuolutionem mundi, quia est quædam dispositio ad illam, ut infra dicemus: ergo antecedit etiam hominum resurrectionem, & à fortiori iudicium. Maior probatur, quia mundi inuolutio

A erit propter gloriosa corpora hominum, iuxta illud ad Ro. 8. Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei: ergo inuolutio mundi, & glorificatio hominum simul fient: ergo & resurrectio, quia iusti simul ac resurgent, habebunt corpora gloriosa. i. ad Corinth. 15. Hæc sententia est probabilis præcipue propter autoritatem tantorum doctorum.

Nihilominus probabilius censeo hunc effectum purgationis mundi non esse antecessurum iudicium, sed subsequiturum potius, atque adeo ob hanc rationem non esse necessarium, ut ignis aliquis iudicis aduentum præcedat. Quam sententiam tenet Bonauent. in 4. d. 47. art. 2. quæst. 5. Sed (quod me maxime mouet) est expressa Augustini 20. de Ciuit. ca. 30. in fine, vnde cum numerasset omnia quæ futura sunt in die iudicii, & vltimo loco mundi conflagrationem, & renouationem posuisset, concludit his verbis. Quæ omnia quidem ventura esse credendum est, sed quibus modis, & quo ordine veniant, magis tunc docebit rerum experientia, quam nunc valet consequi ad perfectam hominum intelligentiam. Existimo tamen eo quo à me commemorata sunt ordine esse ventura. Respondet Scholastici Augustinum opinando fuisse loquentum. Sed nec nos asserimus hoc esse certum, sed tamen August. opinionem & probabiliorē illam eligimus. Neque Augustinus videtur in ea fuisse valde dubius, nam sæpius in eo libro ea vititur, ut cap. 16. Iudicium (inquit) hominibus, tunc figura huius mundi, vana danorum ignem conflagratione præterbit, sicut factum est mundanarum aquarum inundatione diluuii. Et cap. 18. Querat, inquit, aliquis, Si post factum iudicium mundus iste ardebit, antequam pro illo cælum nouum, & terra noua reponantur, eo ipso tempore conflagrationis eius, vbi erunt sancti? Et respondet, vel futuros esse in superioribus locis ad quæ ignis non pertinet: vel etiam si illic perueniat, talia esse futura sanctorum corpora, ut ab eo lædi nequeant. Augustinum in omnibus secutus est Iulianus Pomerius lib. 3. Pronost. cap. 46. & sequentibus. Idem docet Anselm. in Elucidar. vbi sic ait, Peracto iudicio diabolus cum omnibus impijs in stagnum ignis ardentis precipitabitur: Christus vero cum sponsa sua, id est omnibus electis cum triumphali gloria in ciuitatem Patris sui cælestem Ierusalem reuertetur. Et infra inquit, Quid postea de mundo erit? Et respondet conflagrabit. Eandem sententiam indicat Prosper in Dimid. temp. cap. 19. & 20. Nam prius iudicium, postea ponit ignem conflagrationis. Coniecturæ vero sunt prima, quia ignis conflagrationis, etiam iuxta autores primæ sententiæ, duraturus est, & habiturus aliquem effectum post iudicium: ergo non est credibile venturum totum illum ignem ante iudicem, & duraturum quamdiu iudicium durabit. Nam iuxta communem sententiam ille ignis replebit totum mundum & ascendet super omnes montes: ergo oportebit, vel omnes iudicandos esse intra illum ignem, vel explicari non potest sine multis miraculis vbi nam toto illo tempore futurus sit. Secunda quia omnes Theologi dicunt, mundum esse purgandum, quia est veluti foedatum peccatis hominum, sed, cum ante iudicium finitum damnati homines futuri sint in hoc mundo, sua præsentia, suisque blasphemijs illum iterum foedabunt: ergo donec protus sint ab hoc mundo pulsi, nondum est opportunum tempus purgandi illum. Neque etiam ex parte beatorum est necessitas vel opportunitas, quia non est necesse ut in ipso momento resurrectionis ante auditam sententiam consecuti sint gloriæ statim quoad omnia accidentalia intrinseca, & extrinseca. Quia nec Christus Dominus hoc est in sua resurrectione omni ex parte consequutus: neque enim statim est propter illum totus mundus renouatus, quamuis magis hoc ei sit debitum quam omnibus hominibus. Satis ergo est ut omnes iusti in sua resurrectione consequantur intrinsecam gloriam

riam corporis & animæ: & quod reliqua extrinsecâ paulò post debito ordine, opportunoque tempore eis conferantur. Et hoc amplius patebit ex disputatione sequente. Ex hoc ergo capite non est necessarium, ut ignis antecedit.

Tertia sententia est, finem huius ignis esse ad probandos, vel purgandos homines iam resuscitados, & bonos à malis discernendos. Hæc sententia fuit aliquorum antiquorum, Lactantij libro 7. cap. 21. ubi cum dixisset, omnes iniquos in resurrectione esse igni tradendos, subdit, Sed & iustos cum iudicauerit Deus etiam igne eos examinabit. Tum quorum peccata vel numero, vel pondere prauauerint, perstringentur igni, atque comburentur: quos autem plena iustitia, & maturitas virtutum incoxit, ignem illum non sentient. Hærent enim aliquid in se Dei, quod vim flammæ repellat, ac resistat. Tanta vis est innocentia, ut ab ea ignis ille recedat innoxius, qui accipiet à Deo hanc potestatem, ut impios urat, iustus obtemperet. Et Origen. homil. 14. in Lucam explicans illa verba, Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ, ita inquit, Ego puto, quod & post resurrectionem ex mortuis indigeamus sacramento eluente nos, atque purgante. Nemo enim absque sordibus resurgere poterit. Unde homil. 3. in Psalm. 36. Vt ego inquit, arbitror, omnes nos venire necesse est ad illum ignem; etiamsi Paulus sit aliquis, vel Petrus, veniet tamen ad illum ignem: sed illi tales audiunt, etiamsi per ignem transierint, flamma non aduret te. Si vero aliquis, similis mei, peccator sit, veniet quidem ad ignem illum, sicut Petrus, & Paulus, sed non sic transiet sicut Petrus, & Paulus. Eandem doctrinam habet libr. 8. in Epist. ad Rom. sub fin. Verum est in his duobus posterioribus locis non loqui aperte Origenem de igne conflagrationis, sed absolute de igne quo puniuntur, & purgantur peccata. Idem tamen Orig. homil. 13. in Ierem. Si quis, inquit, in secunda resurrectione seruetur, iste peccator est, qui ignis indiget baptismo, qui combustionem purgatur, ut quidquid habuerit lignorum, feni, & stipule, ignis consumat. Sed in hoc etiam loco videtur alludere Origenes ad errorem suum, quod omnia peccata tandem per ignem purgantur. Cæsarius vero Arelat. homil. in id. 1. ad Corinth. 3. Saluus eris, sic quasi per ignem, dicit, si usque ad diem iudicii aliquorum iustorum peccata non fuerint plene purgata, post resurrectionem esse igne purganda. Ambrosius etiam enar. in Psalm. 36. circa id. Gladius eorum intret in corda ipsorum, dicit, omnes nos igne examinandos, & videtur loqui de die iudicii, nā adducit illud Malach. 3. Quis sustinebit diem aduentus eius? Ipse enim quasi ignis conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & subdit, Igne purgantur filij Leui, igne Elzebiel, igne Daniel. Sed si, etsi per ignem examinantur: dicunt tamen, Transiunt per ignem, & aquam. Alij in igne remaneunt, &c. Similia repetit ferm. 5. & 20. in Psalm. 118. Hilar. etiam Psalm. 118. o. thonario tertio in principio, inter alia remedia ad purgandas animas ponit ignem iudicii, quo Deus nos decoquet. Et inferus circa illa verba, Concupiscit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore, ait, An cum ex omni otioso verbo rationem sinus praestituri, diem iudicii concupiscimus, in quo subeunda sunt gravia illa expianda à peccatis animæ supplicia. Rursus Glossa interlinealis in id. Daniel. 7. Thronus eius flammæ igne (inquit) ut malos puniat, bonos purget: & Glossa ordinaria, Ut peccatores peccatorum magnitudinem pertimescant, & iusti saluentur, sic tamen quasi per ignem. Quæ verba sumpta sunt ex commentariis Hieronymi, qui etiam obscure loquitur libr. 3. in Amos circa illud cap. 7. Ecce vocabis ignem ad iudicium: & super Psalm. 96. & 103. si tamen eius sunt illi commentarii. Denique Ecclesia in officio defunctorum sæpe repetit, Iudicaturum seculum per ignem, quia nimirum omnes sunt per ignem examinandi, & purgandi. Atque ita iuxta hanc sententiam necesse est, ut ignis antecedit iudicium, tanquam instrumentum Diuinae iustitiæ.

August.

Hilar.
Psalm. 118.Dan. 7.
Gloss. Ordin.Hieron.
Amos 7.

Verumtamen hæc sententia proprie intellecta manifestum errorem continet, nisi pie explicetur. Nam in primis asserere omnes iustos purgandos esse per ignem, prius quam ad Beatitudinem perueniant, est hæreticum contra aperta dogmata fidei. Primum, deijs, qui in hac vita nunquam peccauerunt venialiter, & gratiam sunt assequuti, ut sunt beata Virgo, & infantes, qui suscepto lauacro regenerationis moriuntur. Secundum, de Martyribus, quibus peccata remittuntur, quoad culpam, & penam, & idem est de omnibus baptizatis, si statim moriantur. Et de alijs etiam certo constat, posse in hac vita perfecte satisfacere: asserere autem neminem id facere temerarium est, & sine fundamento. Tertium, quia Paul. 1. ad Corinth. 13. aliquos dicit saluari per ignem, qui ædificant lignum, fœnum, & stipulas: non vero eos, qui ædificant aurum, argentum, & lapides preciosos, ut recte exponit Augustinus Psalm. 37. & tradit Hieronymus libr. 2. contra Iovinian. & definit Concil. Florentin. sess. vltima. Neque contra hoc inuenio aliquid fundamentum contrarij erroris. Quod si non sit sermo de omnibus Sanctis absolute: sed de omnibus illis, qui purgatione indigent, licet iam non potuit prædicta sententia, nisi ex alio damnato errore oriri. Qui enim opinantur, animas hominum non iudicari in morte, nec præmium, aut penam recipere, sed referuari in abditis receptaculis, usque ad iudicium vniuersale, consequenter dicunt, sicut non accipiunt homines vltimum præmium, vel penam: ita neque etiam purgari, donec sint facta generalis resurrectio, & iudicium: ex quo satis consequenter dicere poterunt, purgandos esse homines igne conflagrationis. Atque hoc modo procedit Lactant. citato loco. Reliqui enim non tam aperte rem explicarunt. At verò supposita fidei sententia, animas singulorum hominum statim in morte iudicari, & condignam penam, aut præmium recipere (præmissa purgatione, si illa indigent) necessario sequitur, post resurrectionem, nullam esse futuram hominum purgationem. Quia damnati nunquam purgantur, sed perpetuo puniuntur, ut contra Orig. late tractat Aug. 21. de Ciuit. c. 27. Iusti vero nihil iam purgandum habebunt. Tum quia iam penas debitas in purgatorio persoluerunt, & Deus non iudicat bis in idipsum. Tum etiam, quia cum iam sint beati, necesse est, ut sint omnino mundi, quia nihil coinquinatum introibit in celestem ciuitatem. Et iam non sunt capaces doloris, & tristitiæ. Et ita hæc veritas euidenter sequitur ex principijs fidei, loquendo generatim de Sanctis hominibus. Illud vero, quod specialiter indicabat Cæsarius, fieri posse, ut tempore generalis resurrectionis, aliqua inueniantur animæ iustæ, non plene purgatæ, quæ prius suis corporibus vniantur in resurrectione, quam beatæ hant, & ideo purgari possint corpore, & animo per hunc ignem: hoc (inquam) non videtur tam clare repugnans prædictis principijs fidei. Nihilominus omnino falsum, atque erroneum censendum est. Quia recte Paulo 1. ad Cor. 15. duo tantum sunt ordines resurgentium, vnus iniquorum, qui resurgent quidem, sed non immutabuntur: alius iustorum, de quibus Paul. ait, Primitia Christus, deinde ij qui sunt Christi, atque de eisdem postea subiungit, Seminatur corpus animale, surgat spirituale, & 1. ad Thess. 4. Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos, qui viuimus, qui relinquamur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus. Ergo nulli erunt iusti post resurrectionem purgandi, sed omnes in corporib. gloriosis resurgent, Et hic est communis cōsensus Catholicorū omnium. Neque est quod timeamus, ne in puncto resurrectionis sint aliqua animæ iustæ nodum perfecte purgatæ. Diuina namque prouidentia facilitū erit, omnia ita disporre, & talem purgationis modū, aut pœnem mensuram singulis accommodare, ut omnium purgatio

August.

gatio conuenienti tempore, ad generalem resurrectionem definito, perfecta sit. Alioqui eodem modo dici posset, aliquos esse post generale iudicium purgandos, quod est omnino falsum, vt docet Aug. 21. de Ciuit. c. 16. Probatur sequela, nam fieri poterit, vt eo tempore non sit perfecta purgatio. Vel certe fingere quis poterit, inter generalem resurrectionem, & iudicium longum tempus esse futurum, vt prius hominum purgatio possit absolui. Quod si quis dicat, Deum esse prouisorium, vt breue tempus ad hoc sufficiat, multo melius dicet Deum prouisorium, vt nullum tempus sit ad hoc necessarium, sed vt omnis purgatio ante resurrectionem, perfecta sit.

August.

Obiectio.

Responsio.

Dices: Cum homo animo, & corpore constans peccata committat, cur non etiam in corpore, & animo purgandus erit? Aut saltem, quod est incommodum, vt hic purgationis modus in aliquibus locum habeat? Respondetur, totam rationem culpæ, & offensæ diuinæ in anima existere: corpus vero solum esse organum, quo anima vititur, & ideo perfectam purgationem in sola anima fieri, vel potius consummari. Semper enim necesse est, vt satisfactio pro culpa commissâ in corpore incipiat, & ab ipso homine adhuc in carne viuentem fiat, saltem per contritionem, & dolorem, atque ita semper corpus aliqua pena afficitur: & ipsa etiam mors, imo & corruptio, quæ post illam sequitur, quædam est peccati poena. Igitur (si quid reliquum est) in anima ipsa expiari potest, quæ nobilissima est pars hominis, & præcipua causa peccati. Noluit autem Deus aliquid purgandum post resurrectionem reseruari. Quia, aut id futurum erat in omnibus iustis, & hoc non expediebat: tum quia non omnes indigent tanto tempore, vt purgentur: cum etiam, quia alias primandis essent beatitudinis usque ad resurrectionem, quia non essent antea plene purgati. Vel futurum tatum erat in aliquibus, & hoc etiam non expediebat: tum quia non erat maior ratio de quibusdam, quam de aliis: neque erat maior necessitas, vt explicatum iam est. Tum etiam, quia fuit expediens, vt generalis resurrectio in omnibus esset eiusdem rationis, & veluti terminus vltimus, & immutabilis viatorum hominum. Relinquitur ergo, vt neque propter hunc finem, vel effectum sit necessarius ignis, qui aduentum iudicis antecedit. Quomodo autem pie possint explicari sancti præsertim Ambrosii, Hieron. & Hilarii statim dicemus.

Ignis Christi iudicis præcessurus quem sit effectum habentis.

Psal. 49.

2. Thess. 1.

Quarta igitur sententia est, venturum esse ignem ante faciem iudicis venientis ad generale iudicium vt statim terreat damnatos, eosque punire incipiat. Sicut enim corpora beatorum statim, ac resurgent, incipient frui dotibus gloriosis, at tollique ad celestia cum Christo: ita è contrario damnati statim incipient poenam sensus, etiam in corporibus experiri, & ab igne detineri, & cruciari: & ideo necesse est, vt ante iudicem ignis adueniat, qui saltem eum locum occupet, in quo erunt corpora damnatorum. Et hoc sensu existimo, hanc sententiam esse valde probabilem, & scripturæ consentaneam propter duo præsertim testimonia. Prius est illud Psalm. 49. Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Nam hic Psalmus iuxta communioem expositionem ad litteram de aduentu Christi ad iudicium intelligitur, & potest propriè de igne intelligi, imo nisi ita exponatur, non potest commode declarari quomodo ignis ille antecessurus sit. Præterea verbum illud, Exardescet, & quod postea sequitur, tempestas valida, satis indicant sermonem esse de vero igne sensibili. Alterum testimonium est Paul. 2. ad Thessal. 1. In reuelatione Domini Iesu de celo, cum angelis virtutis eius inflama ignis dantis vindictam iis, qui non nouerunt eum. Ex quo loco simul etiam videtur probari, & hunc ignem esse futurum, & ad quem finem: nimirum ad terrorem, & vindictam malorum: non

Fr. Suarez. tom. 2.

A verò ad iustos interficiendos, vel purgandos. Et videtur alluisse Paul. ad locum citatum ex Psalm. 99. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Quod etiam testimonium cõtemnendum non est. Nam licet alium possit fortasse habere sensum: tamen de secundo Christi aduentu videtur illud citasse Paul. ad Heb. 1. Præterea cum cætera scripturæ testimonia possint hoc modo facile intelligi, & in eo nullum sit inconueniens: sed per se potius sit valde credibilis, rationique consentaneus, nulla ratione negandus videtur. Adde, sic quoque optime intelligi illa verba Ecclesiæ. Qui venturus est iudicare saeculum per ignem: & omnes alia Sanctorum locutiones huic sententiæ fauent, & si in aliquibus est vlla difficultas, iuxta eandem conuenienter potest expediti, vt statim dicam. Signum ergo est, esse veram.

Heb. 1.

Psal. 161.

Hilar.

Basil.

Ista 4. & 9.

Hieronym.

Sophon. 1.

Ex hac igitur resolutione intelligitur: Primo. Sancti quomodo explicari possint sancti Patres, præsertim Ambrosius, Hieronymus & Hilarius, cum interdum dicunt, & omnes iustos per ignem esse purgandos, aut probandos, vel examinandos. Si enim in omni rigore, & proprietate hæc verba exponatur, aliud est probari igne, aliud purgari. Nam Probari, solum significat per actionem, & quasi testimonium ignis ostendi alicuius innocentiam, & sanctitatem. Quomodo dici possunt probati per ignem tres pueri Babylone: quia in camino ignis eorum fides, & religio probata est, quamuis ipsi purgati non fuerint, iuxta illud Psalm. Ignem examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Purgari autem proprie significat purificari, & mundari, & ideo in rigore supponit maculam in eo, qui purgatur. Sancti ergo (quidquid sit de Lactan. & Origen.) non sentiunt omnes sanctos esse purgandos, sed interdum significant, esse probandos per ignem iudicij, quod potest intelligi, quasi negatiue, quia ignis ille crucians damnatos, & sanctos non attingens, eorum sanctitatem & iustitiam quasi probabit, & contestabitur. Quod si interdum de purgatione loquantur, neque absolute de omnibus sanctis loquuntur, sed de iis, qui purgatione indigebunt, neque de igne conflagrationis: sed de igne, quo purgantur peccata: imo neque de iudicio vniuersali, sed absolute de iudicio diuino. Quomodo loquitur aperte Hilar. loco citato, & Basilii in 4. cap. Ista circa illa verba, Expurgabit Ierusalem in die iudicij: & cap. Basil. 9. circa illa verba, Indignatione Domini subuersa est terra: & Hieron. Sophon. 1. circa illa verba, Vox dei Domini amara, quæ dicit, posse referri & ad consummationem mundi, & ad vniuersi usque exitum vitæ, & subdit, eam diem dici, amaram, quia etiam sancti, quamuis saluentur, sed tamen, sic quasi per ignem, ubi nec generaliter de omnibus sanctis loquitur, nec de igne conflagrationis, sed angustia, & tribulationis, vt statim explicat. Atque eodem modo Augustinus lib. 9. contra Iulian. cap. 5. dicit, nulla peccata remitti in regno seu resurrectione (vt prius explicauerat:) aliqua vero remitti in iudicio nouissimo: quod necesse est, intelligi de iudicio particulari.

1. Cor. 3.

August.

Secundo in superiori sententia intelligitur, quo tempore, seu ordine antecessurus sit ignis vniuersale iudicium. Quatuor enim dicendi modi ex dictis colligi possunt. Primus, futurum illum ignem post peractum iudicium, & nullo modo præuenturum iudicem. Sed quamuis omnes auctores doceant, duraturum illum ignem usque ad peractum iudicium: tamen nullus negat, quin aliquo modo sit etiam iudicium antecessurus. Et ideo contraria sententia nullo modo probanda est, præsertim cum non sit consentanea scripturis. Secundus modus est, venturum illum ignem ante generalem mortem hominum. Et hunc tenet aperte Lactan. lib. 7. ca. 19. vbi etiam ante mortem Antichristi dicit, venturum hunc ignem, quod singulare est, & sine fundamento

Lactan.

L II

confi-

confictum, sicut pleraque alia, quæ in eod. c. scribit. Aliiter verò sequuntur hunc modum multi ex Scholasticis, ut supra vidimus. Tertius modus est, venturum hunc ignem post mortem omnium hominum ante generalem resurrectionem: in tanta verò magnitudine, ut mundum vniuersum repleat, ut illum purgare possit. Sed hi duo modi nobis non sunt probati. Quartus est, ut statim post resurrectionem hominum mittatur hic ignis, non tamen in tanta quantitate, sed in ea, quæ sufficiat ad inuoluendos homines damnatos, & occupandum totum locum, in quo ipsi fuerint: & hic modus nobis probatur propter ea, quæ diximus. Vnde consequenter dicendum est, hunc ignem in ea quantitate, loco & actione permanfurum quamdiu durauerit iudicium: eo vero finito multiplicandum esse, & augendum, ut vniuersum mundum possit amburere. De quo infra dicturi sumus.

*Ignis Christi
sum indicem
precessurum,
cuius natu-
ra sit, & ori-
ginis*

Tertio colligitur ex dictis resolutio vltima dubitationis in principio huius sectionis posita, scilicet, cuius naturæ, & originis futurus sit huiusmodi ignis. Erit enim eiusdem naturæ cum igne inferni. Nam ad eundem effectum mittetur, & assumetur ut instrumentum diuinæ iustitiæ. Vnde sicut ignis inferni corporeus est, eiusdemque rationis cum elementari, iuxta receptam fidei sententiam, quæ alio loco demonstranda est: ita non est dubium, quin hic ignis elementaris futurus sit. Quin potius aliqui existimant, ignem illum ab ipso inferno esse diuinam virtute reuocandum. Sed multo verisimilius est (quod Lañan. supra dicit) è superiori regione dimittendū. Id enim magis significant Scripturæ, & ad representandam diuinam iusticiam, & terrorem, ac iram aduenientis iudicis multo magis est consentaneum. Et quamuis verum sit (quod August. ait 20. de Ciuit. ca. 16.) neminem posse scire, vnde generandus sit hic ignis: facile tamen intelligi potest, esse diuinam virtute procreandū, vbi conuenientius fuerit, vel applicando actiua passiuus, vel solo Christi imperio, ut iterum laus dicemus dis. sequenti, agentes de igne conflagrationis.

Lañan.

August.

SECTIO II.

Utrum signum Crucis præcessurum sit iudicem tantquam proprium eius vexillum.

Matth. 24. *Signum crucis in die iudicii appari-
turu.* *Chrysost.* *Hieron.* *Hilar.* *Beda.* *Leo Papa.* *August.*
Væstio hæc orta est ex verbis illis Christi Domini Matthæi 24. Tunc parebit signum Filij hominis in celo, & tunc plangent omnes tribus terre, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus celi. Hoc enim signum nullum aliud esse futurum, quam crucem Christi, omnes Patres summa confessione docent exponentes hæc loca, Chrysostomus & Græci, Hieronymus, Hilarius, Beda, omnesque Latini. Idem Chrysost. optime homil. de cruce, & latrone, cuius sententiam refert, & probat Leo magnus epistola 97. ad Leonem Augustum. Idem Autor imperfecti in Matth. homilia 49. Hilarius etiam lib. 3. de Trinitat. & Augustinus late, atque eleganter serm. 103. de tempore. Ac denique Ecclesia canit. Hoc signum erit in celo cum Dominus ad iudicandum venerit, & ex verbis Christi id satis colligitur. Quia nullum aliud potest per antonomasiam dici signum Christi, ut enim ait Cyril. Ierosolym. cap. 15. Signum verum & proprium Christi est crux. Apparebit autem tunc hoc signum (ut August. ait) Vt agnoscant consilium iniquitatis sue, qui Dominum maiestatis crucifixerunt. Quia verò (ut Paul. ait) omnes qui mortaliter peccant, terum, quod in se est) Christum crucifigunt, ideo apparebit etiam hoc signum ad arguendos, & confundendos omnes peccatores, & id eo post illud signum subiungit Christus, Tunc plangent omnes tribus terre, Videntes (ait August.) accusatores suum, id est, ipsam crucem, & in ipso arguente cognoscent peccatum suum. Sero, & frustra fatebuntur implam

Heb. 6.

A *laxitatem.* Apparebit denique hoc signum ad consolationem, & gaudium iustorum. Videntes enim signum, quo sunt redempti, summa consolatione, & gaudio aficientur. Quia (ut Cypranus dixit sermo. de natiuit.) Non timetur mortis periculum, vbi tanta reuerentia conspiciatur signum. Hac ergo veritate supposita, tria nobis explicanda sunt. Primum, quæ, & qualis futura sit illa crux. Secundum, quando sit apparitura. Tertium, quomodo deferenda sit ante iudicem, & an cum illa, alia etiam passionis insignia ferenda sint.

Circa primum aliqui existimant, crucem illam, quæ Christus pendit, fore in die iudicii reformandam (collektis, atque inter sese compactis particulis omnibus, quæ per vniuersum mundum dispersæ sunt) in celisque leuandam, & coram Christo ad iudicium veniente deferendam. Ita sentit VValdens. *VValdens. Chrysost.* tom. 3. de sacramentalib. tit. 2. c. 168. & existimat esse sententiam Chrysost. dist. hom. de cruce, & latrone, vbi sic ait, Crucem solam non reliquit in terra, sed secum eam leuabit ad celum, & ideo cum ipsa veniet, cum ipsa secandam gloriosam suam præsentiam faciet. Afferi etiam potest pro hac sententia S. Ephre. lib. de vera poenit. c. 4. vbi agens de iudicio sic inquit. Videbimus prætoriam, ac vinctam crucem in celo lucentem, omnesque fines orbis terræ ultra Solis claritatem illustrari. Vbi vero viderint omnes regum istud, ac tremendum scriptum in celo reuelari, iam tunc agnoscent singuli continue ipsum quoque Regem reuelandum, qui in illo clauis affixus est, iudicauit etiam hoc Sybilla lib. 6. in fine, his carminibus:

Ephrem.

Sybilla.

*O lignum felix, in quo Deus ipse pendit,
Nec te terra capis, sed celi recta videbis
Cum renouata Dei facies ignita micabit.*

C Hæc sententia impugnatur à quibusdam Scholasticis hoc argumento: quoniam post diem iudicii omnia mixta, præter hominem resoluenda sunt in elementa. Sed hæc ratio parui momenti est, tum quia eo tempore quo crux apparebit, nondum erit facta omnium mistorum resolutio: tum etiam quia, etiam si alia mista essent resoluta, facile posset Deus illud pretiosum lignum conseruare. Imo non desunt qui existiment perpetuo esse in celis conseruandum, veluti immutatum ad statum incorruptibilitatis corporum gloriosorum, eo quod speciali modo fuerit nostræ redemptionis instrumentum, & altare, in quo Christus seipsum in sacrificium obtulit. Hæc igitur opinio nullo argumento efficaci conuinci potest falsitatis, sed solum incertitudinis. Quia nequit sufficienti autoritate fundari, nam Scriptura, & Ecclesia solum dicit, signum crucis futurum in celo: quamuis autem ipsa Crux, in qua Christus pendit, possit dici signum Crucis, quia habet Crucis figuram: tamen ex vi illorum verborum solum potest colligi figuram Crucis in aere apparituram, ex aere lucido, vel igne formatam. Præterea Sancti docent illam crucem futuram esse conspicuam vniuerso orbi: & Augustinus ait tantam futuram esse illius Crucis claritatem, ut in conspectu eius neque Luna neque Sol possit apparere. At vero sola Crux lignea Christi nimis est exigua, ut possit & ab omnibus videri, & tam ingentem splendorem emittere, omnesque fines terræ ultra Solis claritatem illustrare, ut S. Ephrem supra dixit, & ideo Hippolyt. Martyr. dicta orat. de consum. mundi, Orietur (inquit) ab Oriente ad Occidentem vsque signum Crucis superans splendorem Solis, denuntians aduentum & apparitionem iudicii. Quapropter alij existimant probabilius, non ipsum lignum Crucis, sed solum signum ex aere formatum esse apparituru: Quam sententiam tenet expresse Anselm. in Elucid. Antonin. 4. p. tit. 24. c. 11. §. 5. Eamque attribuit D. Thomæ, qui hoc insinuat in 4. dist. 42. q. articul. 2. ad 2. & opusc. 2. capit. 142. Et eandem amplectuntur Abulensis, Iansenius, & alij expolitores,

*Quæ, qualis
in die iudicii
appari-
tura sit
crux.*

*Anselm.
Abulens.
Antonin.
D. Thomæ*

fitores, Matthæi 24. Quocirca hæc sententia videtur antiquis Patribus conformior, & faciliior, ne sine sufficiente fundamento miracula multiplicemus.

Circa secundum quidam existimant crucem apparituram multis diebus ante aduentum iudicis, scilicet paulo post mortem Antichristi, quando Sol obscurabitur, & Lunation dabit lumen suum. Et probari potest, quia Matth. 24. hæc omnia simul, Scilicet post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & stelle cadent de celo, & virtutes celorum commovebuntur, & tunc parebit signum filii hominis in celo. Et postea subiungitur, Et mittet Angelos cum tuba, & voce magna, &c. ergo illa omnia simul accident ante conuocationem ad iudicium. Vnde Clemens. Papa libro 7. constituit. capite 3. hunc ordinem ponit, Iesus interficiet impium spiritu oris sui, tunc apparebit signum filii hominis, deinde sonus tubæ excitabitur per Archangelum, interea mortui ad vitam redibunt, & tunc veniet Dominus. Et congruentia adhiberi potest, quia, ut ait Hippol. de consum. mundi. Antichristus prohibebit fideles ut signo crucis, & iubebit uti charactere suo: ideoque post mortem eius statim apparebit Crux: tum in signum victoriæ Christi aduersus Antichristum: tum etiam ut homines respiciant, & abiecto Antichristi charactere vexillum crucis sequantur. Nihilominus alij probabilius credunt crucem non apparituram vsque ad ipsum iudicii diem, quando index incipiet apparere. Ita Ansel. in Elucid. ubi Christi aduentum ad iudicium, sic describit. Sicut Imperator ingressurus ciuitatem, corona eius & alia insignia præferuntur, per quæ aduentus eius cognoscitur: ita Christus in ea forma qua ascendit, cum ordinibus omnibus Angelorum ad iudicium veniens, angeli crucem eius ferentes præbunt. Atque idem sentiunt omnes, qui hanc crucis apparitionem ita describunt, ut dicant esse deferendam ante conspectum Christi descenditis. Sic autem de illa scribunt Ephrem, Cyril. Ierosolymitanus, Chrysostomus, & Augustinus locis citatis. Et Iulian. Pomier. libr. 3. Prognostic. ca. 5. ubi eodem fere exemplo vtitur quo Anselmus, dicens angelos præcessuros Christum, signum illud triumphale, crucis vexillum sublimibus humeris præferentes. Præterea quod crux permanens sit in aere visibilis, quamdiu iudicium durauerit, docent omnes supra dicti Patres, qui de hoc mysterio scribunt. Et est per se verisimile. Quia eo maxime tempore necessarius erit aspectus ipsius ad ostensionem diuinæ iustitiæ, & gratiæ, & ad confusionem hostium Christi, & omnium hominum peccatorum: ergo verisimilius est signum crucis appariturum in ipso die iudicii: Atque hæc posterior pars mihi magis probatur: & saltem existimo non esse negandum. Cum crucis signum in ipso Christi aduentu visibiliter appariturum sit, eius quoque visibilem præsentiam duraturam, donec iudicium finiatur: hoc enim aperte docent omnes sancti, & est magis consentaneum rationi, & fini huius apparitionis. An vero etiam sit appariturum signum crucis ante resurrectionem post Antichristi mortem incertum est, nam ex ordine enarrationis Euangelicæ, ut supra dixi, nihil certi haberi potest. Quod si ex illa aliquid colligi potest, solum est: statim post signum Crucis videndum esse Christum venientem in nubibus celi, & maiestate.

Exiis facile definiri potest, quod tertio loco est propositum, scilicet quo modo futura sit hæc apparitio crucis. Tribus enim modis intelligi potest, primo, ut appareat in aere, ibique immobilis perseveret in loco aliquo, ubi ab omnibus ad iudicium congregatis conspici possit. Secundo, ut feratur ab Angelo tanquam vexillum quod præcedit iudicem. Tertio, ut prius appareat in aere: postea vero ab Angelo aliquo assumatur: & deferatur ante iudicem: omnes enim hi modi possibiles sunt, & non est reuelatum quo re ipsa futurum sit: Secundus tamen

Fr. Suarez. Tom. 2.

videtur frequentius explicatus à S. Patribus, qui solum coniectura, & probabili consideratione ducuntur.

Inquiri ergo potest, an simul cum cruce ostendenda sint, & deferenda alia passionis insignia. Nam D. Thom. dicto opusc. cap. 244. dicit, Veniente Domino ad iudicium, signum crucis, & alia passionis insignia demonstrabuntur. Vnde refert Viguer. ca. 21. §. 2. vers. 6. quorundam sententiam asserentium omnia signa passionis esse deferenda ab angelis præeuntibus Christum. Sed hæc quæ neque in Scriptura, neque in Patribus fundata sunt, non sunt à nobis affirmanda: Si quis autem dicto modo considerare ea voluerit: sine errore vel temeritate id facere poterit: nam licet reuelatum non sit, non est tamen contrarium reuelatis, neque aliquid minus decens, aut rationi contrarium continet.

SECTIO III.

Quæ gloria, & maiestate descensurus sit Christus ad iudicium.

Incipimus in superioribus futurum esse secundum Christi aduentum in gloria, & maiestate: hoc ergo loco explicandum est, qualis futurus sit huius aduentus splendor, & ornatus, & in primis supponendum est non esse sermonem de gloria intrinseca ipsius Christi descenditis: certum est enim hanc gloriam non futuram maiorem vel minorem eo die in animo, vel corpore Christi quam nunc sit. Qualis enim ascendit, & qualis ad dexteram Patris sedet, eo die descendet, iuxta illud Act. 1. Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in celum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum eire in celum. Et ratio est manifesta, quia sicut beatitudo animi essentialis immutabilis est, ita etiam claritas, & aliæ dotes gloriæ, quæ corpori comunicantur, immutabiles sunt. Veniet igitur Christus cum eadem gloria animi & corporis quam in celo habet: de qua nihil hoc loco addendum superest, sed solum de exteriori gloriæ apparatu, & externis signis maiestatis, quæ in aduentu suo exhibebit, quæ variis modis in scriptura sacra proponuntur, Matth. 24. Videbunt filium hominis venientem in nubibus celi cum virtute multa, & maiestate, & cap. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo: tunc sedebit super sedem maiestatis sue, & cap. 26. Videbitis filium hominis sedentem à dextera virtutis Dei, & venientem in nubibus celi. Ex quibus plures circumstantiæ colligi possunt, quibus maiestas & gloria huius aduentus declaratur.

Prima est, quod veniet in nubibus celi cum virtute multa, quæ verba proprie intelligi possunt, nam ad ostendendam claritatem Christi diuinam virtute congregabuntur ex aere crassiores, vel ex vaporibus: aut aliis exhalationibus terræ nubes ita dispositæ, ut ex fulgore & claritate corporis Christi, admirabilis quidam aspectus in eis fiat, qui sanctos mirum in modum delectabit: reprobos vero perterrebit. Quocirca non est quod immoremur in explicanda causa efficiendi, vel finali harum nubium. Quam rem late tractat Sorus distinctione 47. q. 2. art. 1. ubi probat has nubes non esse congregandas per causas naturales, cum iam tunc motus celorum non sit futurus. Sed hæc ratio rem incertam assumit, nam fortasse motus celorum non cessabunt, donec sit finitum iudicium. Nihilominus tamen verisimilimum est has nubes non esse per solas causas naturales formandas: quia nec finis earum pertinet ad ordinem naturæ, nec facile fingi poterunt naturales causæ, quæ illas possint efficere in tali quantitate, dispositione, & figura, qualis ad representandam Christi gloriam necessaria sit. Fient ergo imperio Christi, & fortasse angelorum ministerio: sicut in baptismo, transfiguratione, & ascensione nubes diuinitus formatae sunt. Ratio autem ob quam Christus veniet in nubibus, non est ut eis fulciatur, tanquam vehiculo aliquo (non enim illo indiget, ut supra diximus de ascensione

LII 2 agen-

Dubium.
D. Thom.
Viguer.

Responsio.

Hippol.

Ephrem.
Cyril.
Iulian.

Apparitio
Crucis quo-
modo futu-
ra.

Christus in
nubibus ca-
li cum vir-
tute multa
ad iudican-
dum ventu-
rus.

agentes) sed solum, ut in eis melius fulgeat & splendeat claritas eius, & in eis appareat veluti thronus quidam, in quo Christus tanquam triumphali curru inuestus descendat. Addit vero Sotus, quod per has interpositas nubes reperabitur claritas corporis Christi, ut eius humanitas à damnatis videri queat. Sed hoc etiam non est necessarium. Quia cum claritas corporis gloriosi non necessitate, sed pro mensura voluntatis imprimat speciem sui, nullo indiget temperamento. Tantum enim immutabit visum, quantum Christus voluerit videri. Solum ergo deservient hae nubes ad maiorem quendam externum splendorem, & maiestatis significationem. Habent enim illae quandam naturam, & aspectum ad hoc valde accommodatum. Propter quod apparitiones Dei illustiores in nubibus factae narrantur in scriptura, & specialiter de Christo dicitur Danielis septimo. *Ecce in nubibus caeli quasi filius hominis veniebat.* Quod aut dicitur venturus Christus in virtute multa, significare videtur, venturum ipsum exhibentem multa signa omnipotentis, supremique domini, qualia erunt angelicae tubae, & praesertim illa, qua excitabuntur, & conuocabuntur homines ad iudicium: rursus terramotus, tonitrua, & similia, quae Deus exhibere solet maiestatis, & virtutis signa, iuxta illud, *Dominum formidabunt aduersarii eius, & super ipsos in caelis tonabit. Dominus iudicabit fines terrae.* Lege Clem. lib. 7. constit. c. 33.

Dan. 7.

Clem. Pap.

Hippol.
Anselm.
Dan. 7.Dion.
Hieronym.
Zach. 14.
Iudas.Christus in
throno maiestatis
suae
fessurus ad
iudicandum.
Apoc. 20.
Dan. 7.

Secunda circumstantia est, quod venient omnes angeli cum eo. Quae etiam est in omni proprietate intelligenda. Nullus enim Angelorum deerit, qui non comitetur Christum, eique assit, vel ministret in iudicio. Quod notant Hippol. Ansel. & alij, locis citatis. Quia sermo scripturae vniuersalis est, & nulla est ratio excipiendi aliquem. Vnde Dan. 7. postquam throni positi sunt ad iudicium ferendum, subiungitur, *Millia millium ministrabant ei, & decies milles centena millia assidebant ei.* Quibus verbis significata est tota angelorum multitudo: quae innumerabilis est, ut Dion. exponit c. 14. Cael. Hierar. Et eodem modo exponit Hieron. illud Zachar. *Et veniet Dominus meus, omnesque sancti cum eo:* & de eadem re sic scribit Iudas in sua canonica, *Prophetauit autem de iis septimus ab Adam Henoch, ecce veniet Dominus cum sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios.* Hic vero inquiri posset, utrum angeli venturi sint cum Christo in assumptis corporibus, an vero solum in substantia sua spiritali. Sed (quia de hac re nihil scriptum reperimus) solum fieri potest coniectura, venturos tunc Angelos in assumptis corporibus lucidissimis, & pulcherrimis. Quia cum hic aduentus Christi sit sensibilis, & cum gloria, & apparatu externo, ac sensibili, congruum videtur, ut omnes Christi comites, & ministri assumant sensibilia corpora, ut splendor, & maiestas huius aduentus etiam sensibilibus oculis conspici possit. Praeterea diximus in superioribus, tubas, quibus angeli videntur in die iudicii, futuras sensibiles ex aere conflatas: retulimus etiam ex Sanctis Patribus, probabile esse sanctos angelos delaturos crucis vexillum ante Christum. Rursus in ascensione Christi angeli, qui apparuerunt Apostolis in vestibus albis, corpora assumpturum in figura humana: ergo etiam est credibile, multos ex angelis, praesertim illos, qui ministrabunt Christo, eo die corpora assumpturos. An vero omnes etiam supremi, qui Christo assistent, idem sint effecturi, incertum est: non est tamen improbabile propter priorem coniecturam adductam.

Tercia circumstantia est, sessurum Christum in throno maiestatis suae, de quo Ioann. Apocalyp. 20. sic inquit, *Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum:* & postea subdit, *mortuorum resurrectionem, & iudicium de eis factum.* De quo throno dicitur etiam Dan. 7. *Aspicebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedet, vestimentum eius candidum quasi*

nix, & capilli capitis eius quasi luna munda, thronus eius flamma ignis, rota eius ignis accensus. Quamuis enim ibi sit sermo de Deo secundum naturam diuinam, & de throno diuinæ maiestatis: tamen bene etiam potest accommodari ad Christum iudicem, qui in eodem throno sedet, ut dicitur Apoc. 4. & 5. & ad antiquum dierum peruenit, ut in eodem cap. Dan. dicit. Hæc igitur, quæ de throno, & sede Christi iudicantis scripta sunt intelligi possunt, vel solum esse dicta per metaphoram ad explicandam gloriam, & maiestatem Christi: vel certe aliquo modo exponi etiam possunt secundum proprietatem, nimirum, quod Christus etiam in exteriori, & visibili forma, sicutque corporis re vera sessurus sit in throno sensibili, & corporeo ad modum solij efformato. Priorem sensum amplectitur Orig. tract. 34. in Matth. ubi sic inquit, *De sede gloriae eius quid est dicendum? Putas, quia corporale subiectum erit? An etiam hoc opus habet interpretatione subtiliori? Propterea, qui vult omnia rationabiliter intelligere, multam sapientiam inueniet in istis: & infra, Sedes autem eius aut quidam perfectiores Sanctorum dicuntur, de quibus scriptum est. Quoniam illic sederunt sedes in iudicio: aut quidam virtutes Angelicae: de quibus dicitur, siue Sedes: siue Dominationes, &c.* Nihilominus tamen posterior sensus praefendus videtur. Orig. enim in eo loco omnia hæc, quæ de secundo aduentu suo Dominus dixit, metaphorice interpretatur de intelligibili, & spiritali aduentu. Nos autem supra ostendimus, proprie esse intelligenda de aduentu sensibili. Quare sicut cetera, quæ ad gloriam Christi spectant, intelliguntur signis sensibilibus representanda: ita verisimile est, etiam in figura externa, & sensibili sessurum ad iudicium, ad iudicandam iudicis auctoritatem, & maiestatem, iuxta illud Psal. 9. *Sedisti super thronum, qui iudicas equitatem.* Et ita Ansel. in elucidario, quantum Apocalyp. 20. per thronum, Ecclesiam intelligat. Vtrumque tamen est verum, & metaphoricus sensus proprium non excludit, cum sine inconuenienti admitti possit. Atque hoc sequuntur frequentius Scholastici. Quin potius non est improbabile, non solum in loco iudicii sessurum Christum hoc modo, verum etiam in eodem throno descensurum, atque in eo humeris Angelicis esse deuehendum, & fortasse à Thronis in assumptis corporibus, non quod ipse vehiculo indigeat (ut iam diximus) sed ad significationem supremi honoris, & maiestatis.

Apoc. 4. & 5.

Orig.

Thronus
Christi iudicis
corporeus
& sensibilis.Psalm 6.
Anselm.

SECTIO IV.

Utrum aliqui sessuri cum Christo sint, ut una cum eo iudicent.

Quod aliqui Sanctorum sint Christo iudici assessori, & iudicaturi, frequens est in scripturis. Mar. 19. ait Christus, *Amen dico vobis, quod vos, qui sequi estis me, in generatione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis, & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.* & Luc. 22. *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit Pater meus regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel:* & 1 Cor. 5. *An nescitis quoniam Sancti de hoc mundo iudicabunt: & si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis iudicetis.* Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus? Quanto magis secularia? Sap. 3. *Fulgere iusti, & tanquam scintille in arundinetis discurrunt: iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.* Itaque certum de fide est, Sanctos esse cum Christo sessuros, ac iudicatos, cum hoc expresse scriptura doceat. Quo modo autem id intelligendum sit, in praesenti est explicandum. In quo tria desiderari possunt. Primum quomodo sancti sint cum Christo iudicaturi. Secundo, an hoc conueniat omnibus sanctis, vel aliquibus tantum, & quinam illi sint. Tercio an aliqui sint specialiter sessuri cum Christo ad iudicium, & quomodo.

Circa

Circa primum supponendum est, munus iudicandi non attribui Sanctis cum ea proprietate, qua Christo attribuitur. Iudicare enim proprie dicitur actum iurisdictionis, & superioris potestatis. Hec autem iurisdicatio quoad ultimum iudicium animarum, soli Christo communicata est, ut patet ex supra dictis de iudiciaria potestate. Proprium ergo iudicium, ut actum iurisdictionis significat, soli Christo conuenit, neque ulli Sanctorum, etiam B. Virgini communicatur. Attribuitur ergo Sanctis hoc iudicium solum, secundum quandam participationem alicuius honoris, vel actionis ad iudicium pertinentis. Quod tribus modis explicari potest. Primo valde improprie, ac metaphorice, solum comparatione quadam, & hoc modo iusti dicuntur iudicare peccatores. Quia suis factis, & vita ostendunt, illos esse poena dignos, qui familia operari potuerunt, & neglexerunt. Et in hunc fere modum exponitur praedicta loca scripturae multi ex sanctis patribus. Hier. Matth. 19. Sedebitis (inquit) iudicantes duodecim tribus Israel, quia, vobis credentibus, illi credere noluerunt. Vnde in hac sola comparatione videtur constituere illam iudicandi rationem. Clarius Chrysost. hom. 65. in Matth. Quid est (inquit) iudicantes duodecim Tribus Israel? nihil aliud, quam condemnantes. Non enim in folio iudicantis sedebunt, sed quemadmodum Regnamus Austri, & Niniuitas condemnatos generationem illam asseruit: simili quodam modo discipuli non gentes, non vniuersum orbem, sed tribus Israel condemnabunt. Nam quoniam eisdem & legibus & institutis viuendi tam iudei, quam Apostoli educati fuerunt, cum Iudei dicturi sint, idcirco Christo credere non potuisse, quia mandata legis seruare iubebantur: discipuli in medium producti, a quibus, & lex suscipiebatur, & fides Christo adhibita est, omnes Iudeos condemnabunt. Propterea enim dicebat ideo ipsi iudices vestri erunt. Eandem expositionem late, atque eleganter persequitur Autor imperfecti ho. 33. in Mat. & Theoph. Mat. 19. & latius Euthym. ca. 41. in Mat. & Theod. 1. ad Cor. 6. nec dissentit Aug. lib. 20. de Ciu. c. 5. Tamen quia hic modus, ut dixi, est valde improprie, & non solum sanctis, sed etiam iniquis conuenire aliquo modo potest respectu iniquorum: iuxta illud ideo ipsi iudices vestri erunt, ideo secundo modo minus improprie iudicare dicuntur, qui licet non habeant proprie potestatem, & auctoritatem iudicandi, tamen iudici assunt, eiusdemque sunt cum illo sententia, eiusque iudicio consentiunt, & illud publice approbant, ac laudant. Et non est dubium, quin hoc modo sumatur verbum iudicandi in aliquibus testimoniis scripturae paulo ante citatis praesertim ubi munus iudicandi omnibus sanctis tribuitur, ut Sap. 3. & 1. ad Cor. 6. Et hunc modum insinuat Ambros. lib. 10. in 22. cap. Luc. Ceterum, quia aliquid specialius videtur in quibusdam locis nonnullis Sanctorum attribui, idcirco additur certius modus, scilicet per quandam specialem participationem honoris, vel actionis iudiciariae. Quam participationem aliqui solum pontant in quadam honoraria confessione cum Christo in iudicio. Quia nimirum aliqui Sancti Christo iudicanti assidebunt in subsellis, & thronis, iuxta illud Dan. 7. Assidebamus, donec throni positi sunt. Illis enim verbis significatur, futuros esse in iudicio cum Christo alios quosdam veluti iudices assessores in suis thronis sedentes. Quo etiam videtur spectare, iuxta Basilij interpretationem, illud Isaie 3. Venit ad iudicium Dominus cum senibus populi sui. Quibus optime quadrat illud Apoc. 4. ubi Ioannes vidit, in circuitu sedis sedisse viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores sedentes.

Addit vero D. Th. in 4. d. 47. q. 1. art. 2. praeter hanc participationem honoris necessariam esse participationem aliquam actionis iudiciariae, quoniam Christus utrumque distincte promissit, dicens, Sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus. Quae autem est illa participatio actionis iudiciariae? Richardus de sanct.

Victor. tractat. de potestate iudiciaria, in duobus ait consistere. Primo quod ijs sanctis, qui cum Christo iudicaturi sunt, specialiter conceditur, ut conscientiarum occulta, & iudicia diuina, & retributionum qualitates manifeste penetrant, & cognoscant. Secundo, ut hanc suam cognitionem possint aliis, qui iudicantur, intimare, ac pandere. Vnde concludit, hos Apostolicos viros iudicandorum quemlibet iudicare, erit danda sententia rationem oculis eorum ingerere. Quod magis explicans D. Thomas dicit, hos sanctos delaturos sententiam Christi in eorum noticiam, qui iudicantur. Christus enim solus propria auctoritate, & potestate profert sententiam: denuntiabit autem illam per suos iudices assessores. Possunt etiam aliter hoc explicare. Quia cum in iudicio duo sint actus, scilicet disceptatio, & sententiae prolatio: ij sancti fortasse participabunt priorem actum, qui est minus principalis. Quem sensum magis indicant illa verba Richardi, alios iudicare est, danda sententia rationem oculis eorum ingerere. Significat enim hunc actum antecedere prolationem sententiae, non ergo est, sententiam intimare, hoc enim potius sententiam subsequitur, sed est arguere, & conuincere reum, quod fit per disceptationem, quae sententiam antecedit. Quae omnia probabiliter quidem excogitata sunt. Certa enim ratione, vel auctoritate non constat, in quo hac participatio iudicij consistat.

Circa secundam partem, ex dictis constat, in aliquo sensu omnes sanctos iudicatuos esse cum Christo, primo scilicet, & secundo modo supra adductis. Omnes enim poterunt comparatione sui malos conuincere, & redarguere, quatenus in omnibus potestas, & libertas ad obediendum diuinae legi, qua sancti bene, iniqui vero male vsi sunt. Omnes etiam sancti obuiam occurrent Christo in aera, atque ita illi iudicanti aliquo modo assistent, illiusque iudicium approbabit dicentes, Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Est autem inter hos duos modos differentia. Quia priori modo sancti solum iudicabunt malos, quia illud iudicium continet reprehensionem, & comminationem: at posteriori modo omnes etiam iustos iudicabunt, quia sententiam de omnibus laudabunt, & approbabit. Vnde fit, ut priori modo non possint iidem esse iudices, qui iudicabuntur: posteriori autem modo & iudicabunt, & iudicabuntur. Rursus circa priorem modum est considerandum, quod licet videatur aliqua ratione conuenire etiam iniquis respectu iniquorum, (ut supra dixi) tamen sub aliqua consideratione erit proprium iustorum, qui speciali quadam auctoritate, & maiestate poterunt comparatione sui reprobos condemnare, & arguere. At vero tertio modo supra posito non omnes sancti iudicabunt, sicut non omnes eandem praerogatiuas gloriae participabunt. Et ita etiam fateretur Chrysostom. dicta homil. 65. in Matth. dicens, Aliquid occultum in hoc significatur, maiora istos illi habebunt.

Dubium vero est, quinam sint consequuturi hanc specialem participationem iudiciariae potestatis. Quidam dicunt, solis duodecim Apostolis promissam esse hanc dignitatem. Ita sentit Richard. Victor. loco citato. Hanc vero sententiam rejicit Augustinus 26. de Ciu. c. 5. & latius enarrat. in Psal. 49. & 86. & Beda homil. in natali sancti Benedicti. Alias namque Paulus non esset iudex cum duodecim Apostolis, & eadem ratio fieri potest de Ioanne Baptista, & multo magis de B. Virgine. Vnde praedicti Patres docent, illo loco duodenarium numerum positum esse pro indefinito, vel (ut ait Abulen.) quamuis ibi Christus specialiter loquutus sit cum duodecim Apostolis, & ideo duodecim tantum sedes expresserit: tamen virtute idem promissit omnibus qui Apostolicam vitam imitantur. Alij igitur dicunt hanc dignitatem specialiter communicandam esse omnibus sanctis in Ecclesia canonizatis. Quia cum illi iam sint pu-

Hieronym.
Gregor.
Anselm.
Matth. 25.

D. Thom.
Palud.
Sotus.
Antonin.
Abulen.
August.
Beda.

Iob 36.

August.
Hieronym.
Greg. Pap.

Abulen.

Antonin.

blico Ecclesiæ testimonio iudicati, æquum est, ut ipsi alios iudicent. Hanc opinionem tribuit Sotus Abulen. Matth. 25. qu. 32.4. Sed ibi hoc non dicitur, ut infra explicabimus. Neque hæc opinio auctoritate aliqua fulcitur, neque sufficienti ratione. Quia hæc prærogatiua danda est propter merita, & perfectionem iis, quibus conferetur. Quod autem aliquis fuerit ab Ecclesiâ canonizatus, vel non, supponit quidem veram sanctitatem, non tamen constituit hominem dignum potestate iudicaria. Vnde multi non sunt ab Ecclesiâ canonizati, qui tam in statu, quam in vita perfectiores fuerunt multis sanctis canonizatis: & e contrario multi sunt canonizati, qui in beatitudinis gradu, ac perfectione non admodum excellunt, ut innocentes, & alij qui per vnum solum actum martyrij beatitudinem adepti sunt. Alij dicunt, hoc privilegium promissum esse omnibus, qui voluntariam paupertatem proficiuntur. Ita sentit D. Thomas in 4. d. 47. loco supra citato, & opusc. 19. ca. 6. & 7. quem Paludan. Sotus, alijque sequuntur, & Antonin. 4. p. tit. 14. c. 11. §. 6. & Abulen. c. 19. Matth. q. 205. quæ fuit sententia Augu. & Bedæ locis citatis, & eiusdem Augu. epist. 89. q. 4. Hier. epist. 28. Ansel. epist. 10. Gregor. lib. 10. Moral. c. 17. alias 30. & libr. 26. c. 20. alias 25. vbi hoc privilegium dicit concedi illis tantum, qui non solum præceptorum, sed etiam consiliorum observationem proficiuntur. Idem sentit Bernard. serm. 8. in Psalm. Qui habitat: & alio ser. in Euan. Ecce nos reliquimus omnia: Fundantur autem ij Patres in verbis Christi. Cum enim Petrus interrogasset, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo eris nobis? Christus respondit. Cum sederis Filius hominis in sedem maiestatis sue, sedebitis & vos, &c. Vt enim hæc responsio Petri interrogationi satisfaciat, videtur hæc promissio facta Apostolis propter voluntariam paupertatem, de qua Petrus interrogat. Vnde ad hanc etiam sententiam accommodatur illud Iob 36. Non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit: Quæ sententia valde probabilis est: sed non est ita intelligenda, ut sola professio voluntariæ paupertatis sufficiat ad hanc prærogatiuam obtinendam, ita ut omnes, qui paupertatem proficiuntur in hac vita, & in alia beatitudinem consequuntur, etiam si re vera imperfecti fuerint, & in beatitudine infimum gradum obtineant, cum Apostolis iudicaturi sint. Quanquam Sotus oppositum sentire videatur: tamen præter mentem Augustini, & aliorum Patrum, qui hanc sententiam docuerunt, qui non intelligunt hoc privilegium esse promissum soli statui, & professioni perfectionis, sed observationi, non cuiuscunque, sed exactæ, & singulari talis statui, & professionis, ut expressius significant August. Hiero. & Greg. Qui etiam non intelligunt, paupertatem esse propriam causam huius privilegij, sed quasi principium, & dispositionem ad perfectionem vitæ, seu perfectam Christi imitationem, quæ est propria causa privilegij, ut recte dixit Abulen. dict. q. 205. in Matth. 19. ca. Quod ex verbis etiam Christi confirmatur, qui illa duo coniunxit, Vos qui reliquistis omnia, & sequuti estis me, scilicet, perfecta imitatione, & ideo Anton. 3. par. titulo 16. c. 5. §. 8. non dicit, hanc promissionem factam esse religiosis, sed perfectis religiosis. Ratio etiam hoc suadet, quia voluntaria paupertas per se sumpta, licet laudabilis sit, tamen per se minimum gradum attingit in via perfectionis: est autem optima dispositio ad magnam perfectionem acquirendam: ergo non est quod ei soli talis prærogatiua promittatur, sed solum ut dispositioni ad perfectionem: imple vero perfectioni tamquam propriæ formæ, sine qua dispositio ipsa parui est valoris, & æstimationis. Et iuxta hunc sensum admittendæ sunt congruentiæ (quas Abulen. Sotus, & alij afferunt) cur decuit, privilegium hoc concedi paupertatis professoribus, scilicet, quia decet humiles exaltari, contemptus autem temporalium rerum, qui in paupertate

A ostenditur, insignis quoddam est humilitatis opus. Itæ quia, qui temporalia contemnunt, sunt recte dispositi ad iudicandū, & res diuinas contemplandas. Hæc. n. & similia locū habent, si cum professione paupertatis vitæ conformet. Vnde congruentia ad æquata est, quia decet viros perfectos, & professionem, & actu, esse iudices imperfectorum, iuxta illud, *Spiritualis omnia iudicat*. Aliqui etiam non existimant improbabile, omnes eos, qui in hac vita magnam virtutis perfectionem cōparant, & in alia singularem beatitudinis excellentiā obtinent, præsertim si simul hanc gratiā assequuti sunt, ut vel nunquam, vel raro mortaliter peccauerint, confessuros cum Christo ad iudicium, isti statum perfectionis non fuerint professi. Quod sentit Hier. dicta epist. 28. & Aug. Psal. 49. vbi omnibus viris perfectis dicit hanc esse factā promissionem, & dicta epist. 89. etiam martyribus hoc promittit: quia vno (inquit) actu perfectionem sunt assequuti. Idem sentit Greg. 20. lib. Mor. c. 16. Vnde & Ansel. in Elucidar. inquit. *Vnus est ordo perfectorum cum Deo iudicandū*, in quo ordine postea enumerat Apostolos, Confessores, Monachos, Virgines, sentiens ex omni statu posse esse iudices, si in eo perfectionem assequantur. Ad quod confirmandum possumus vti argumento simili illi, quod superius ex Aug. adduximus. Nam si incredibile est Paulū non iudicaturum cum reliquis Apostolis, cur non etiam erit incredibile non iudicatos Abraham, Isaac, & Iacob, & similes viros, qui singularem vitæ perfectionem tenuerunt, ut Paul. ait ad Heb. 11. Quod enim vixerint ante legē gratiā, vel in illa, nihil refert ad præmia diuina obtinenda, si par sit meritum dignitas. Neq. in hoc vlla fit iniuria ijs, qui statum paupertatis: & perfectionis proficiuntur, quia illis satis est, quod sicut ratione statui habent faciliorem quādam viam obtinendi perfectionem: ita etiam facilius poterunt hanc dignitatē comparare. Sed licet hoc probabile sit, non videtur tamen negandum, quin viris perfectis, & paupertatis professoribus, aliquid singulare in hoc genere promittatur, propter priora testimonia. Ita ut illud sit ad modum aureolæ & accidentalis præmij. Sed quæres, quanta & qualis esse debeat hæc vitæ perfectio, ut ei respondeat hoc accidentale præmium. Respondetur, hoc soli Deo esse cognitum, & à nobis in communi solum dici posse requiri in huiusmodi hominibus magnam, ac diuturnam vitæ puritatem, & perfectam sui abnegationem, & Christi imitationem: & ut habeant corda, inquit Richard. *in omnem veritatem edocta, ac diuina contemplatione singulariter illustrata*, & Abulen. addit ex multorum sententia, præter hæc omnia requiri, ut iustitiam alios docuerint, ita ut doctrina sit veluti complementum meriti huius dignitatis. Nam Christus dixit, *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno celorum*: illi autem videntur esse in illo regno magni, qui cum Christo sedent. Quæ quidem sunt probabiliora, sed incerta. Propter quod Magister in 4. d. 47. dixit, qualis futura sit hæc potestas, vel auctoritas Sanctorum in iudicando, non posse sciri nisi diuina reuelatione.

E Illud tandem hic inquiri solet, vtrum angeli iudicabunt. Cui interrogationi Diuus Thomas supra responderet, Angelos iudicatos secundo modo supra posito, scilicet consentiendo, & approbando sententiam iudicis: non tamen tertio modo scilicet confedendo, & participando aliquo modo iudiciariam actionem. Quia assessores iudicis, debent esse eiusdem naturæ cum iudice, & cum iis, qui iudicandi sunt. Et confirmatur, nam supra diximus, Deum statuisse, ut hoc iudicium fieret per humanam Christi naturam, ut homines sensibiles haberent iudicem visibilem, ac sensibilem. Et hanc sententiam communiter omnes amplectuntur. Quam Scot. confirmat, quia sancti, qui iudicaturi sunt cum Christo, sessuri sunt cum illo: Angeli vero erunt potius ministri in illo iudicio. Confirmat secundo, quia in iudicio Ange-

Hieronym.
August.

Greg.
Anselm.

Heb. 11.

Dubium.

Responsio.

Richard.

Matth. 5.

Magister.

Dubium.

D. Thom.

Angeli cum

Christo num

in iudicio

Ange-

Angeli sal
assessores su
sunt iudices.
Sot.

Angeli non sunt à terrenorum affectu liberi sua sponte, & per meritum, sed suapte natura, & ideo non est necesse, ut eis hoc accidentale primum respondeat. Hac vero D. Thomæ sententia intelligenda videtur de generali iudicio, quatenus ad homines spectat. Nam hoc sensu procedit eius ratio, quæ satis probabilis est. Quamvis enim non repugnet Angelos Christo assidere, & cum eo aliquo modo iudicare homines, à quibus licet corporeis oculis non videantur, intellectu tamen clarè, & perspicuè cognosci poterunt etiam à damnatis: nihilominus magis congruum videtur magisque proportionatum, ut homines ab hominibus iudicentur. Quod si obijcias, quoniam homines iudicabunt Angelos, quamvis non sint eiusdem naturæ. Respondetur, si de Christo loquamur, in eo esse specialem rationem propter dignitatem personæ, ratione cuius Christus etiam, ut homo, est caput, & Dominus Angelorum. Si verò sit sermo de alijs hominibus, non est necesse, ut illi iudicent Angelos nisi primo, aut secundo modo, de quo iterum Sectio sequenti redibit sermo. At vero, si spectetur hoc iudicium, quatenus in eo Angeli iudicandi sunt, sic non videtur improbabile aliquos Principes Angelorum esse cum Christo iudicatos. Quia iam cessat ratio D. Thomæ ex proportionem sumpta, cum Angeli sint eiusdem ordinis, & naturæ cum Angelis iudicandis. Et quamvis non sint eiusdem omnino naturæ cum Christo, ut homine, sufficit, ut cum eo cōueniant in intellectu gradu, sicut hoc etiam satis est, ut sint membra eius, & illi assistant, ac ministrēt. Vnde confirmatur nam Dani. 7. (ubi hoc iudicium describitur) non omnes Angeli visi sunt ministrantes: sed maiori ex parte assistentes Deo iudicanti: ergo & participant aliquo modo honoris consensum. & participare etiam possunt iudicariam actionem maximè respectu aliorum Angelorum. Atque ita non procedit prima Soti confirmatio. Neq; etiam secunda vim habet, quia licet affectus rerum corporearum ab Angelis semoti sint: tamen affectus rerum creaturarum & honoris, & gloriæ spontaneus eis est, & liber. Vnde non est dubium, quin per honestatem, & rectitudinem huius affectus, & per actum perfectissimæ humilitatis plurimū apud Deū meruerint, & superiores Angelis malis effecti fuerint. Quid ergo obstat, quominus assequuti sint, ut in eorum iudicio supremo iudici assistant, & cum eo aliquo modo iudicent?

Ex ijs, quæ in hoc secundo puncto dicta sunt, colligi potest, quid in tercio supra proposito dicendum sit. Nam sicut de iudicio distinximus, eodem fere modo est de sessione distinguendum. Nam sedere cum Christo interdum idem est, quod secure, & pacifice cum eo regnare, & bonis æternæ beatitudinis frui: & hoc modo omnibus sanctis commune est sedere cum Christo, seu illi in iudicio assidere. Et hoc fere modo videntur hanc sessionem interpretari Hier. & Chrys. in Mat. & Ambr. li. 10. in Lucam, & Paul. 1. ad Thes. 4. de omnibus iustis ait, Rapiendos esse cum Christo in nubibus. Quo significatur, omnes habituros in illo die non solum propriam, & internam beatitudinem: sed etiam externum splendorem, & quasi thronum honoris ex nubibus lucidissimis confectum. His ergo modis omnes Sancti dici possunt sessuri cum Christo. Nihilominus tamen sicut iudicaria potestas speciali quodam modo communicanda est viris perfectis: ita etiam per sessionem illis promissam intelligenda est quædam propria eminentia, & dignitas inter alios. Que excogitari potest primum in loco propinquiori Christo, & honoratiori: deinde in modo existendi Christo similiiori. Vnde est verisimile (quod aiunt Anselmus in Elucidario, Abulen. & alij) etiam in exteriori habitu corporis futuros per modum sedentium in sedilibus aereis splendidissimis, vnumquemq; iuxta suum

Hieron.
Chrysost.
Ambro.
1. Thessal. 4.

Anselm.
Abulen.

meritum, & dignitatem. Et hoc indicat Tertullian. libro de resurrex. carn. cap. 35. ubi inter signa corporalis dispositionis ponit sedere in thronis duodecim.

SECTIO V.

Utrum omnes homines iniqui sint in generali iudicio indicandi.

Aliud est inquirere, quinam sint ad iudicium vocandi: aliud vero, quinam sint iudicandi. Conuocatio enim supponitur iudicio: quia nemo iudicandus est, nisi præsens adsit, tamen è contrario conuocari ad iudicium de se latius patet, quam iudicari. Multi enim conuocari possunt, vel ut ministri, vel ut testes, vel ut assessores, vel propter alias causas, quamvis iudicandi non sint. Supponendum igitur est, ad iudicium generale omnes homines, qui ab initio mundi vsque ad finem procreati fuerint, conuocandos esse, ut præsentes adsint. Hoc est certissimum, Matth. 25. Congregabuntur ante eum omnes gentes 2. ad Corin. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisq; propria corporis prout se, sit siue bonum, siue malum, & ad Rom. 14. Omnes stabimus ante tribunal Christi. Quod confirmat ex illo Isa. 45. Mihi curuabitur omne genu, & Apo. 20. Vidi Ipsi 45. mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & Apo. 20. iudicati sunt mortui, &c. Et hoc etiam probari potest testimonijs, quibus supra ostendimus futurum esse vniuersale iudicium, & in sequentibus plura afferemus. Neque potest de aliquibus esse vlla ratio dubitandi, nisi fortasse de paruulis, qui in hac vita nec ratione vsi sunt, nec gratiam sunt assequuti, de quibus postea dicemus.

His positis superest explicandum aliud membrum, scilicet, qui ex ijs iudicandi sint. In quo multa sigillatim inquirere oportet, quæ claritatis gratia varijs Sectionibus persequemur. In hac ergo solum inquirimus: an omnes homines, qui propter propria peccata damnantur, iudicandi sint. Ratio dubitandi est, quia infideles iuxta multorum Patrum sententiam iudicandi non sunt, quia de eis dictum est Ioann. 3. Qui non credit, iam iudicatus est, & Psalm. 1. Non resurgunt impij in iudicio. Quem locum ita exponunt multi ex sanctis Patribus Basil. & Hilari. ibi Ambrosio in Psalm. 118. Lactan. lib. 7. ca. 20. ita scribit, Nec tamen tunc vniuersi à Deo iudicabuntur: sed tantum qui sunt in Dei religione versati. Hinc August. ser. 38. de sanctis, Ad iudicium, inquit, non veniunt, nec pagani, nec hæretici, nec Iudei, quia de illis scriptum est. Qui non credit iam iudicatus est. Hinc etiam Gregor. lib. 16. Moral. capi. 20. duos ordines distinguit reproborum: aliorum, qui iudicantur, & pereunt: aliorum, qui non iudicantur, & pereunt, & hos posteros ait esse illos de quibus Dominus dixit, Qui non credit iam iudicatus est, & de quibus scribit Pau. ad Rom. 2. Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, Quam distinctionem amplectuntur etiam Anselm. in Elucidario, & Iulianus lib. 3. Prognost. ca. 33. & Ilido lib. 1. de sum. bon. cap. 30.

Hanc vero sententiam exponunt, ac moderantur Scholastici in 4. di. 47. supposita distinctione supra tradita de iudicio discussionis, & condemnationis, vel remunerationis. Et in primis docent omnes homines reprobos, & iam infideles quo cunq; genere infidelitatis, & ignorantie diuini cultus, ac religionis, esse simpliciter iudicandos saltē iudicio condemnationis. Itaq; in omnes feretur illa sententia, Ite maledicti in ignem æternum, iuxta illud Mar. vl. Qui non crediderit, condemnabitur. Et hoc modo de infidelibus dicitur 1. ad Cor. 5. Eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Deniq; quia confitemur Christum iudicaturum vivos, & mortuos, ergo necesse est, ut saltem iudicio

Tertull.

libro de resurrex.

carn. cap. 35.

ubi inter signa corporalis dispositionis ponit sedere in thronis duodecim.

Matth. 25.

2. ad Corin. 5.

Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi.

ut referat unusquisq; propria corporis prout se, sit siue bonum, siue malum, & ad Rom. 14. Omnes stabimus ante tribunal Christi.

Quod confirmat ex illo Isa. 45. Mihi curuabitur omne genu, & Apo. 20. Vidi Ipsi 45. mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & Apo. 20. iudicati sunt mortui, &c.

Et hoc etiam probari potest testimonijs, quibus supra ostendimus futurum esse vniuersale iudicium, & in sequentibus plura afferemus.

Neque potest de aliquibus esse vlla ratio dubitandi, nisi fortasse de paruulis, qui in hac vita nec ratione vsi sunt, nec gratiam sunt assequuti, de quibus postea dicemus.

His positis superest explicandum aliud membrum, scilicet, qui ex ijs iudicandi sint.

In quo multa sigillatim inquirere oportet, quæ claritatis gratia varijs Sectionibus persequemur.

In hac ergo solum inquirimus: an omnes homines, qui propter propria peccata damnantur, iudicandi sint.

Ratio dubitandi est, quia infideles iuxta multorum Patrum sententiam iudicandi non sunt, quia de eis dictum est Ioann. 3. Qui non credit, iam iudicatus est, & Psalm. 1. Non resurgunt impij in iudicio.

Quem locum ita exponunt multi ex sanctis Patribus Basil. & Hilari. ibi Ambrosio in Psalm. 118. Lactan. lib. 7. ca. 20. ita scribit, Nec tamen tunc vniuersi à Deo iudicabuntur: sed tantum qui sunt in Dei religione versati.

Hinc August. ser. 38. de sanctis, Ad iudicium, inquit, non veniunt, nec pagani, nec hæretici, nec Iudei, quia de illis scriptum est. Qui non credit iam iudicatus est.

Hinc etiam Gregor. lib. 16. Moral. capi. 20. duos ordines distinguit reproborum: aliorum, qui iudicantur, & pereunt: aliorum, qui non iudicantur, & pereunt, & hos posteros ait esse illos de quibus Dominus dixit, Qui non credit iam iudicatus est, & de quibus scribit Pau. ad Rom. 2. Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, Quam distinctionem amplectuntur etiam Anselm. in Elucidario, & Iulianus lib. 3. Prognost. ca. 33. & Ilido lib. 1. de sum. bon. cap. 30.

Hanc vero sententiam exponunt, ac moderantur Scholastici in 4. di. 47. supposita distinctione supra tradita de iudicio discussionis, & condemnationis, vel remunerationis.

Et in primis docent omnes homines reprobos, & iam infideles quo cunq; genere infidelitatis, & ignorantie diuini cultus, ac religionis, esse simpliciter iudicandos saltē iudicio condemnationis.

Itaq; in omnes feretur illa sententia, Ite maledicti in ignem æternum, iuxta illud Mar. vl. Qui non crediderit, condemnabitur.

Et hoc modo de infidelibus dicitur 1. ad Cor. 5. Eos qui foris sunt, Deus iudicabit.

Deniq; quia confitemur Christum iudicaturum vivos, & mortuos, ergo necesse est, ut saltem iudicio

Matth. 25.

2. ad Corin. 5.

Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi.

ut referat unusquisq; propria corporis prout se, sit siue bonum, siue malum, & ad Rom. 14. Omnes stabimus ante tribunal Christi.

Quod confirmat ex illo Isa. 45. Mihi curuabitur omne genu, & Apo. 20. Vidi Ipsi 45. mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & Apo. 20. iudicati sunt mortui, &c.

Et hoc etiam probari potest testimonijs, quibus supra ostendimus futurum esse vniuersale iudicium, & in sequentibus plura afferemus.

Neque potest de aliquibus esse vlla ratio dubitandi, nisi fortasse de paruulis, qui in hac vita nec ratione vsi sunt, nec gratiam sunt assequuti, de quibus postea dicemus.

His positis superest explicandum aliud membrum, scilicet, qui ex ijs iudicandi sint.

In quo multa sigillatim inquirere oportet, quæ claritatis gratia varijs Sectionibus persequemur.

In hac ergo solum inquirimus: an omnes homines, qui propter propria peccata damnantur, iudicandi sint.

Ratio dubitandi est, quia infideles iuxta multorum Patrum sententiam iudicandi non sunt, quia de eis dictum est Ioann. 3. Qui non credit, iam iudicatus est, & Psalm. 1. Non resurgunt impij in iudicio.

Quem locum ita exponunt multi ex sanctis Patribus Basil. & Hilari. ibi Ambrosio in Psalm. 118. Lactan. lib. 7. ca. 20. ita scribit, Nec tamen tunc vniuersi à Deo iudicabuntur: sed tantum qui sunt in Dei religione versati.

Hinc August. ser. 38. de sanctis, Ad iudicium, inquit, non veniunt, nec pagani, nec hæretici, nec Iudei, quia de illis scriptum est. Qui non credit iam iudicatus est.

Hinc etiam Gregor. lib. 16. Moral. capi. 20. duos ordines distinguit reproborum: aliorum, qui iudicantur, & pereunt: aliorum, qui non iudicantur, & pereunt, & hos posteros ait esse illos de quibus Dominus dixit, Qui non credit iam iudicatus est, & de quibus scribit Pau. ad Rom. 2. Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, Quam distinctionem amplectuntur etiam Anselm. in Elucidario, & Iulianus lib. 3. Prognost. ca. 33. & Ilido lib. 1. de sum. bon. cap. 30.

Hanc vero sententiam exponunt, ac moderantur Scholastici in 4. di. 47. supposita distinctione supra tradita de iudicio discussionis, & condemnationis, vel remunerationis.

Et in primis docent omnes homines reprobos, & iam infideles quo cunq; genere infidelitatis, & ignorantie diuini cultus, ac religionis, esse simpliciter iudicandos saltē iudicio condemnationis.

Itaq; in omnes feretur illa sententia, Ite maledicti in ignem æternum, iuxta illud Mar. vl. Qui non crediderit, condemnabitur.

Et hoc modo de infidelibus dicitur 1. ad Cor. 5. Eos qui foris sunt, Deus iudicabit.

Deniq; quia confitemur Christum iudicaturum vivos, & mortuos, ergo necesse est, ut saltem iudicio

Matth. 25.

2. ad Corin. 5.

Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi.

ut referat unusquisq; propria corporis prout se, sit siue bonum, siue malum, & ad Rom. 14. Omnes stabimus ante tribunal Christi.

Quod confirmat ex illo Isa. 45. Mihi curuabitur omne genu, & Apo. 20. Vidi Ipsi 45. mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & Apo. 20. iudicati sunt mortui, &c.

Et hoc etiam probari potest testimonijs, quibus supra ostendimus futurum esse vniuersale iudicium, & in sequentibus plura afferemus.

Neque potest de aliquibus esse vlla ratio dubitandi, nisi fortasse de paruulis, qui in hac vita nec ratione vsi sunt, nec gratiam sunt assequuti, de quibus postea dicemus.

His positis superest explicandum aliud membrum, scilicet, qui ex ijs iudicandi sint.

In quo multa sigillatim inquirere oportet, quæ claritatis gratia varijs Sectionibus persequemur.

In hac ergo solum inquirimus: an omnes homines, qui propter propria peccata damnantur, iudicandi sint.

Ratio dubitandi est, quia infideles iuxta multorum Patrum sententiam iudicandi non sunt, quia de eis dictum est Ioann. 3. Qui non credit, iam iudicatus est, & Psalm. 1. Non resurgunt impij in iudicio.

Quem locum ita exponunt multi ex sanctis Patribus Basil. & Hilari. ibi Ambrosio in Psalm. 118. Lactan. lib. 7. ca. 20. ita scribit, Nec tamen tunc vniuersi à Deo iudicabuntur: sed tantum qui sunt in Dei religione versati.

Hinc August. ser. 38. de sanctis, Ad iudicium, inquit, non veniunt, nec pagani, nec hæretici, nec Iudei, quia de illis scriptum est. Qui non credit iam iudicatus est.

Hinc etiam Gregor. lib. 16. Moral. capi. 20. duos ordines distinguit reproborum: aliorum, qui iudicantur, & pereunt: aliorum, qui non iudicantur, & pereunt, & hos posteros ait esse illos de quibus Dominus dixit, Qui non credit iam iudicatus est, & de quibus scribit Pau. ad Rom. 2. Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, Quam distinctionem amplectuntur etiam Anselm. in Elucidario, & Iulianus lib. 3. Prognost. ca. 33. & Ilido lib. 1. de sum. bon. cap. 30.

Hanc vero sententiam exponunt, ac moderantur Scholastici in 4. di. 47. supposita distinctione supra tradita de iudicio discussionis, & condemnationis, vel remunerationis.

Et in primis docent omnes homines reprobos, & iam infideles quo cunq; genere infidelitatis, & ignorantie diuini cultus, ac religionis, esse simpliciter iudicandos saltē iudicio condemnationis.

Itaq; in omnes feretur illa sententia, Ite maledicti in ignem æternum, iuxta illud Mar. vl. Qui non crediderit, condemnabitur.

Et hoc modo de infidelibus dicitur 1. ad Cor. 5. Eos qui foris sunt, Deus iudicabit.

Deniq; quia confitemur Christum iudicaturum vivos, & mortuos, ergo necesse est, ut saltem iudicio

Greg. Pap.

condemnationis, vel salutis omnes ab eo iudicantur, ergo & infideles altero ex ijs modis iudicabuntur. Deinde docent, infideles non esse iudicandos iudicio discussionis, & ita interpretantur praedictorum Patrum sententiam. Quae expositio ab ipsis satis indicatur. Et ratio eius ijs verbis traditur à Gregorio. Non enim eorum tunc causa discutitur, quia ad conspectum stricti iudicis iam cum damnatione sua infidelitas accedunt. In reparationem iudicis in extrema examinatione non audiunt, quia praedicti infidelitatis suae tenebris, eius, quem despexerant, in uelatione redargui non merentur. Quibus verbis significat in ijs tam esse manifestam, & euidentem damnationis causam, ut non censcantur indigere iudicis discussione, etiam quoad nos, seu ex parte hominum, ut eis videlicet manifesta sit iusta illorum damnatio. Secus verò est de fidelibus, qui saltem fundamentum iustitiae, & aliqua bona opera habuerunt, quorum causam necessesse est discuti, quia eorum non est tam manifesta damnatio.

Haec vero sententia etiam hoc modo explicata nonnullas paritur difficultates. Primum quia haec omnia videntur magis spectare ad metaphoricum modum loquendi, quam ad rei veritatem, & proprietatem. Nam inquiri, quid sit haec disceptatio, quae cum fidelibus fiet, & non cum infidelibus? sicut enim manifestabuntur in iudicio omnia peccata fidelium reprobatorum, propter quae condemnantur, ita & infidelium. Nam de omnibus dicit Paulus, esse manifestandos ante tribunal Christi, ut referant, prout gesserunt, siue bonum, siue malum: ergo necesse est, ut omnium siue bona, siue mala, quaecumque illa sint, manifestentur, ut facta collatione inter illa, fiat iusta vindicta. Deinde sicut est diuina lex, ut sine fide impossibile sit placere Deo: ita etiam diuina lex est, fidem mortuam non sufficere ad salutem: ergo, sicut est per se euidentis iusta damnatio infidelium, si de eorum infidelitate constat: ita etiam est per se euidentis iusta fidelium condemnatio, si constat eos non habuisse fidem viuam, ergo nulla est inter eos differentia, quae ad rem pertineat, sed ad summum differunt, sicut magis, vel minus notum in eodem ordine, quoad modum etiam differre possunt duo fideles, quorum alter perditissimam vitam egit, alter rari peccauit. Et confirmatur, quia ad sententiam ferendam in hoc iudicio, non satis est confusio, & quasi in genere statum causae cognoscere, scilicet, quod ij homines in statu damnationis discesserint, sed etiam qualitatem causae, & quantitatem demeritorum: quia pro ratione illorum sententia & quantitas poenae ferenda est, haec autem demeritorum quantitas non est per se manifesta ex solo statu infidelitatis: necesse est ergo, saltem propter hanc rationem discutere singula demerita infidelium: ergo iudicabuntur etiam iudicio discussionis. Quae ratio sumpta est ex Hieronymi. exponente verba illa Ierem. 25. Iudicium Domini cum gentibus: Quia sunt (inquit) gentium merita diuersa, & ideo, qui non credit, iudicatus quidem est in eo, quod non credit, sed ipsi, qui non credunt, inter se diuersis afficiuntur suppliciis. Iudicantur ipsi cum omni carne, ut nullus iniudicatus abeat. Possimus autem nos simili modo dicere, qui non amat, iudicatum etiam esse in eo, quod non amat, iudicandus tamen est, quia diuersa sunt eorum, qui non amant, supplicia. Quod si in ijs, qui crediderunt, & non amarunt, charitatis laetio discutienda est, qualis fuerit, etiam in infidelibus, discutere oportebit, qualis fuerit eorum infidelitas. Imò ex hac parte maior quaedam erit ratio, & necessitas discussionis in fidelibus, quam in infidelibus. Tum quia culpa infidelitatis saepe est occulta, ubi non constat, an infidelitas ipsa voluntaria sit. Tum etiam, quia in ijs saepe est valde occultum, quomodo habuerint auxilia, & media ad salutem obtinendam necessaria. Ut ergo diuina iustitia ratio omnibus euidentis sit,

Hieronymus
Ierem. 25.

oportet, ut omnibus constet, hos potuisse saluari, vel peccata euitare: ergo ad haec omnia necessarium est, eos iudicari etiam iudicio discussionis. Quod tandem confirmatur, quia etiam quoad modum loquendi, hic posterior habet fundamentum in scriptura, non autem prior. Primum patet tum ex citato loco Ieremiae, adiuncta Hieron., expositione, & ponderando verbum illud, iudicium Domini cum gentibus. Non enim dicit, de gentibus: vel ad gentes, sed cum gentibus, quod aperte indicat iudicium redargutionis. Tum apertius ex Ioele capit. 3. Congregabo omnes gentes, & adducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis. Vbi simpliciter sermo est de omnibus reprobis, & maxime de infidelibus, ut patet ex verbis sequentibus, Disceptabo cum eis super populo meo, & hereditate mea Israel. Secundum autem patet, quia duo loca Scripturae, ex quibus prima sententia orta videtur, longe diuersum habent sensum, ut in superioribus tactum est. Vnus est ex Psalm. 1. Non surgent impij in iudicio, cuius sensus est, non erigent caput, non praeualebunt in iudicio. Ex quo non sequitur, illos non esse iudicandos iudicio etiam discussionis, sed potius sequitur esse iudicandos, & in iudicio ita superandos, & conuincendos, ut iusti damnentur. Alter locus est, ille Ioann. 3. Qui non credit, iam iudicatus est. Quae verba iuxta expositionem Chrysostomi, & aliorum non solum de infidelibus, qui nullo modo credunt: sed etiam de fidelibus, qui non credunt fide viuam, intelliguntur, ut patet ex praecedentibus verbis, & ex antithesi. Qui credit in eum, non iudicatur, id est, non condemnatur. Loquitur ergo de credentibus fide viuam, quia haec est ad salutem necessaria, & in rigore Scholastico hoc proprie significat credere in Christum, vel in Deum. Cum ergo subiungit, Qui autem non credit, intelligendum est eadem fide viuam, & de hoc dicitur, iam iudicatus est. Quia iam in se habet iustam damnationis causam, quamuis nondum in eum sit prolata sententia, ut exposuit Chrysostomus, homil. 27. in Ioan. & significat Cyrillus lib. 3. in Ioan. capit. 53. dicens, iudicatum a se esse incredulum, quod ipse in seipsum condemnationis intulit sententiam. Non ergo est sensus, hos non esse iudicandos in iudicio diuino: sed solum habere in se certam damnationis causam. Quam expositionem significauit etiam Aug. lib. de agone Christi c. 27. dicens etiam infideles iudicandos esse, tamen ad explicandam rei certitudinem, de praeterito dictum esse, iam esse iudicatos, seu damnatos.

Haec omnia videntur quidem conuincere, & distinctionem illam de iudicio discussionis, & condemnationis ad rem hanc non fuisse admodum necessariam, & in re ferè nullam esse differentiam inter modum iudicandi fideles, & infideles, neque etiam inter praedictas sententias posse esse diuersitatem, quae ad rem pertineat. Necesse est enim, ut omnes cum Hieronymo fateantur, omnium reprobatorum opera tam bona quam mala esse in iudicio manifestanda, & expendenda, & quoad hoc necessaria esse discussionem in causis omnium. Nihilominus etiam verum est, damnationem infidelium saltem quoad exclusionem à Regno euidentius habere causam damnationis. Quia non solum iustitia, & meritis, sed etiam fundamento iustitiae, & meritorum penitus caruerunt: & ad hoc explicandum videntur Patres illo modo loquendi, quod in ijs non est necessaria discussio, ut à Regno excludantur. Ita enim limitanda est eorum sententia.

Ierem. 25.

Ierem. 25.

Testimonijs
Ioan. 3.
Expositio.
Chrysostomi.Chrysostomus
Cyrillus.

Augustinus

SECTIO VI.

Verum paruuli, qui sine gratia discesserunt iudicandi sint.

Ratio dubitandi est. Quia in eis non habet locum iudicium disquisitionis, cum non habeant merita, nec demerita, quæ expendantur, neque eorum causa recipiat (ut sic dicam) magis vel minus, sed in inuisibili consistat. Neque etiam videntur iudicandi iudicio damnationis. Quia licet reuera damnentur, quoad exclusionem à Regno: non tamen propter personalem culpam, sed propter originalem, & quasi naturalem: ergo sicut non peccauerunt in se, sed in suo capite: ita non oportet, ut in se iudicentur, sed in suo capite. Dices, quamuis ipsi non peccauerint: tamen contraxerunt culpam, quam in se verè habent, & ideo necesse est, ut de illa iudicentur. Sed contra, quia non contrahit culpam actuale, sed quasi habituale, iudicium autem propriè est de actibus, non vero de habitibus: satis ergo est, ut sicut in se habent culpam, ita in se sustineant poenam: tamen sicut ipsi non audierunt legem, propter cuius transgressionem damnantur, ita non videtur necessarium, nec conueniens eorum statui, ut ipsi audiant sententiam damnationis suæ. Et confirmatur primo, quia ubique in scriptura describitur iudicium, significatur solù esse futurum de propriis actionibus, vel omissionibus eorum, qui iudicandi sunt. Sic Matth. 25. *Esuriui enim, & non dedistis manducare, &c.* Vbi licet, Christus veluti gratia exempli, solum numeret peccata contra misericordiam: non tamen intelligit de illis solis esse ferendum iudicium: sed ea posuit, vel ut mortales excitaret ad opera misericordiae, vel quia homines existimare solent, illa peccata esse leuiora, ut ex eis intelligant, multo magis esse iudicium ferendum de grauioribus. Paul. verò 2. ad Cor. 5. generalius dixit, *Ut referat unusquisque prout gessit, siue bonum, siue malum, &c.* Congregabo omnes gentes, & discipulabo cum eis. Ergo qui non sunt capaces disquisitionis, non congregabuntur, ut iudicentur. Tandem omnes, qui iudicantur, vel admittuntur ad beatitudinem, vel mittuntur in ignem aeternum Matth. 25. Apoc. 20. ij autem paruuli neque ad beatitudinem admittendi sunt, neque in ignem mittendi, non ergo iudicabuntur. Vltimo confirmatur, quia non videtur expediens, ut ij paruuli intelligant causam suæ damnationis, quia non posset hæc cognitio non afferre eis magnam tristitiam, & dolorem, quæ pena non est proportionata eorum culpæ. Quia sicut non contraxerunt culpam propria voluntate, aut voluptate: ita suscepturi sunt poenam sine tristitia, & dolore. Propter quod grauiores Theologi sentiunt eos non esse damnandos poena sensus.

Propter has, similesque rationes quidam negant hos paruulos esse iudicandos. Durand. in 2. distinct. 33. q. 3. & Carthusia. in 4. dist. 47. quæst. 1. ubi in eandem sententiam refert Albertum, qui non solum negat hos pueros esse iudicandos: sed etiam in iudicio comparituros. D. Tho. autem in 4. distinct. 47. quæst. 1. artic. 3. q. 1. ad 3. dicit, quod pueri ante perfectam ætatem discedentes in iudicio comparebunt, non autem ut iudicentur, sed ut videant gloriam iudicis. Idem significat quæst. 5. de malo, artic. 3. ubi negat, paruulos habituros cognitionem gloriæ, quâ Sancti possident, & ipsi amiserunt, & causæ, propter quam visione Diuina carebunt. Quapropter hæc sententia probabilis est.

Nihilominus contraria sententia magis probanda videtur, quam tenet Bonauent. in 4. distinct. 47. artic. 1. q. 3. & ibi Sot. quæst. 2. artic. 3. ad 2. ubi dicit, hos paruulos non esse iudicandos iudicio disquisitionis, sed damnationis, vel approbationis si iustificati fue-

Arint. Quam tamen sententiam nec ratione, nec auctoritate probat, & distinct. 47. quæst. 1. artic. 3. sentit, hos paruulos iudicari in morte iudicio particulari, & à demonibus deferri in lymbum: hoc verò posterius non videtur admodum verisimile. Pro hac etiam sententia referri potest Caietani, qui supra, quæstion. 52. artic. 2. docuit, Christum descendendo ad inferos habuisse effectum in animabus horum puerorum, eosque redarguisse de malitia originalis peccati, & carentia fidei, ergo multo maiori ratione diceret, esse iudicandos à Christo in die iudicii. Possunt pro hac sententia citari Gregor. Ariemi. Driedo, & alij, qui affirmant hos pueros esse puniendos poena sensus, & igne gehennæ. Nam hinc optimè consequitur fore iudicandos. Et ita procedit Somnius tractat. de extremo iudicio cap. 6. & 7. Potest præterea hæc opinio fieri verisimilis ex illis verbis Apocalyp. 20. *Vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & postea dicitur, de omnibus esselatum iudicium.* Item ex illo 2. ad Corin. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque prout gessit.* Nam his verbis, prout gessit, comprehenduntur non tantum opera, sed simpliciter omnia media, per quæ homines saluari possunt, vel damari, & ita comprehenduntur actiones, & receptiones sacramentorum, & omissiones, seu carentiæ, & ita comprehenduntur, tam paruuli quam adulti omnes. Præterea ex Augustin. libro 5. Hypognost. post medium, ubi docet hos paruulos esse ad sinistram constituendos. Item latè sermone 14. de verbis Apostoli, Verum est, Augustinum interdum videri excedere in assignanda poena, & damnatione horum puerorum: significat enim eos esse puniendos igne inferni. Sed illa sententia & ab Scholasticis merito reiecta est, & ad præsentem quæstionem non est necessaria etiam secundum Augustin. mentem. Nam libr. 3. de liber. arb. ca. 23. planè docet, hos paruulos esse iudicandos & sententiam iudicij respectu eorum futuram mediam inter præmium, atque supplicium, scilicet, ignis, & gehennæ quoad poenam sensus. Præterea ex Gregor. libr. 9. Moral. cap. 12. alias 16. ubi agens de Christo in generali iudicio stricte iudicante, *Quosdam (inquit) tunc reatu culpæ originali astrictos etiam sine operibus damnat, quod latè prossequitur.* Tercio, adiungi potest ratio, quia in primis ad gloriam Christi spectat, ut ab omnibus etiam ab ijs paruulis eo die adoretur, & ut princeps, a supremis iudex agnoscat, ergo apparebunt ij paruuli personaliter in iudicio. Rursus, agnoscent quid ibi agatur (non enim carituri sunt sensu, & cognitione) videbunt ergo (sicut cæteri homines) Christum in sua gloria, & maiestate, alias quomodo eum colerent? Videbunt etiam damnatorum ignem, abiectionem, & cruciatum: pariter ratione cernent alios ad altiorum gloriam, ac felicitatē euehi: ergo intelligent, hæc omnia iusto Dei iudicio fieri. Quia hoc etiam spectat ad perfectionem iudicij, & adiustitiæ Diuinæ integram & absolutam manifestationem: ergo, cum videant se esse veluti in quodam statu medio constitutos, quia neque igne punientur, neque ad superiorem illum, & felicissimum statum assumuntur, intelligent hoc secum fieri seruata iustitiæ æquitate, ergo ad hoc saltem necesse est ut iudicentur.

Dices ad hoc satis esse, ut intelligant, se nihil boni egisse vel mali, & ideo nec poenam sensus, nec gloriam recipere: non tamen necesse esse, ut intelligant propter culpam priuari gloria, quod est propriè iudicari. Respondeo, hanc partem esse magis dubiam: nihilominus probabilius videri, etiam hoc esse cognituros, quia etiam pertinet ad Dei, Christi gloriam, ut hoc cognoscant. Primo, ut intelligant Dei beneficiū, quod prius in Adamo, & postea in Christo susceperunt, & eum ac ratione colant, ac venerent.

Obiectio.

Responsio.

August.

Matth. 25.

2. Cor. 5.

Ios. 3.

Apoc. 20.

Durand.
Carthus.
Albert.
D. Thom.Bonauent.
Sotus.
Infantes in
originali de-Greg. Ariem.
Driedo.

Somnius.

Apocal. 20.

2. Cor. 5.

August.

nerentur. Deinde ut iustitia, & misericordia Dei, & admirabilis ratio providentiæ eius omnibus manifesta sit. Item quia videbunt alios paruulos, qui nihil etiam proprijs actibus meruerunt, felicitatem consequi, ergo oportet, ut hoc iuste fieri intelligant. Denique, quia (ut postea dicemus) verisimilius est, cuncta hominum opera ibi esse omnibus manifestada: ergo etiam lapsus Adæ, & gravitas, ac circumstantiæ eius adducuntur in iudicium, & notitiam omnium, qui aderunt. Necesse est etiam, ut in eo iudicio sæpè fiat mentio redemptionis Christi, per quā & iusti saluantur, & reprobi, qui eam contempserunt, gravius damnantur: ergo necesse est, ut ij paruuli qui præsentibus aderunt, hæc, & similia cognoscant. Nisi quis velit fingere aliquo inusitato modo fore à Deo impediendos, solum propter vitandum eorum moerorem, & tristitiam de beatitudine, propter culpam ex primo Parente contractam amissa. Quæ ratio non videtur esse tanti momenti, ut nos cogat ad confingendum aliquid inusitatum, ac singulare sine alio fundamento. Neq; deerit commoda responsio, ut statim dicam.

Obiectio.

Sed obiectio. Nam originale peccatum, Christi redemptio, & alia huiusmodi non possunt cognosci nisi per fidem vel aliam cognitionem supernaturalem: sed ij paruuli nunquam habuerunt fidem vel aliam supernaturalem cognitionem: ergo non cognoscent hæc omnia. Respondetur idem argumentum fieri posse de alijs reprobis infidelibus. Dicendum est ergo, hæc posse cognosci per evidentiam signorum absque supernaturali fide, sicut *damones credunt, & contremiscunt*, & hi paruuli cognoscent, Christum esse verum D E V M non supernaturali cognitione: sed quadam evidentia signorum, & effectuum, quos partim audient, partim vident.

Responsio.

Iacob 2.

Responsio.
ad argum.
ta in opposi-
tum.Ioann 3.
Marc. 16.

Ad rationem ergo dubitandi in principio positam, iam ostensum est, quæ ratione expediat, hos paruulos iudicari, & audire sententiam damnationis suæ. Neque refert, quod non commiserint actuale peccatum, sed solum contraxerint originale (quod est per modum habitus) ex Adamo. Quia sicut hoc sufficit ad damnationem paruulorum iuxta illud, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, & illud, *Qui non crediderit, condemnabitur*: ita etiam sufficit, ut iudicetur. Præsertim, quia habituale peccatum, seu status peccati, quatenus est vera culpa, & sufficiens ratio excludendi à regno, ad iudicium deferri debet, ut in eo constet, & talem culpam verè fuisse in homine, & durasse vsque ad mortem: utrumque enim necessarium est ad iustam damnationem.

Ad primam confirmationem in primisiam declaratum est, quomodo loca Scripturæ ita possint intelligi, ut in cōuocatione hominum ad iudicium paruuli comprehendantur. Deinde dicitur, Scripturam sacram non narrasse ibi omnia, quæ in illo ultimo iudicio fient, sed ea, quæ futura sunt præcipua, quæque ad hominum terrorem, & correctionem maximè conferre possunt. Et ideo præcipuè commemoratur sententia & poena, prout ad adultos pertinet: non vero excluduntur reliqui. Sicut etiam dicitur Matthæ. 25. ferenda sententia propter peccata contra misericordiam, non tamen inde fit, non esse etiam ferendam propter alia peccata.

Matth. 25.
Abul.
Sotus:

Ad secundam confirmationem variè respondent doctores. Quidam enim existimant non esse inconueniens, sentire eos aliquam tristitiam de iustitia, & beatitudine amissa, ut Abulens. Matth. 25. q. 662. & Sot. indicat. 1. de nat. & gratia cap. 14. Alij vero hoc negant, quamuis in modo liberandi eos ab huiusmodi poena sit magna varietas. Quia vero res hæc non est huius loci, breuiter dicendum existi-

mo, partim ex diuina providentia, partim ex prudentia, & rectitudine voluntatis horum paruulorum fore, ut non sentiant tristitiam, nec dolorem de beatitudine amissa: sed omnino sint conformes diuinæ voluntati, & contenti ijs bonis naturalibus, quibus erunt præditi, ut latius in materia de peccato originali dicendum est.

SECTIO VII.

Utrum omnes sancti homines iudicandi sint.

Ratio dubitandi sumi potest, primo ex illo Ioan. *Ioan. 3. Qui credit in eum, non iudicatur*: omnes autē qui saluantur, crediderunt: ergo non iudicantur. Secundo potest specialiter dubitari de aliquibus Sanctis, qui corpore, & animo cum Christo iam regnant. Nā in ijs, sicut est consummatum præmium: ita videtur consummatum iudicium: ergo non oportet, ut amplius iudicentur. Terrio esse potest speciale dubium de aliquibus insignioribus Sanctis, ut v.g. de B. Virgine, Ioanne Baptista, & similibus, præsertim de ijs, qui cum Christo futuri sunt iudices: quia non videtur expediens, ut qui iudicat, iudicetur. Hæc enim ratione Christus Dominus, qui alios iudicat, non iudicatur.

In hac quæstione conueniunt omnes Theologi cunctos homines iustos esse iudicandos, quoad prolationem sententiæ, seu iudicium approbationis, ut vocant. Hoc enim conuincunt omnia testimonia adducta præcedentibus Sectionibus, ut Matthæ. 25. 3. ad Corinth. 5. neue in hoc occurrit aliqua ratio dubitandi. De iudicio autem discusiois fere omnes etiam dicunt, non omnes Sanctos esse iudicandos huiusmodi iudicio: sed illos tantum, qui imperfectum sanctitatis gradum attigerunt, & grauia peccata habuerunt bonis operibus admixta: non vero alios insigniores Sanctos, qui viam perfectionis tenuerunt, & super fundamentum fidei aurum, argentum, & lapides pretiosos superædificauerunt. Et ratio discriminis est, quia discusio solum videtur habere locum, ubi est magna permixtio bonitatis, & malitiæ, ut facta collatione, & examinatione constet, quomodo malitia delata sit, & bona merita apud Deum præualuerint. Vbi autem nulla, aut ferè nulla est malitiæ admixtio, non est necessaria discusio, sed solum meritum approbatio. Hæc est communis, & recepta doctrina in 4. distin. 47. quæ sumpta est ex Gregor. locis citatis Sect. 5. præsertim 25. Moralium, cap. 20. ubi sicut distinguit duos ordines reprobos, eorum scilicet, qui iudicantur & pereunt, & eorum, qui non iudicantur & pereunt: ita distinguit duos ordines electorum, eorum, qui iudicantur & regnant, & eorum qui non iudicantur & regnant. Quam distinctionem Anselm. & Iulian. locis citatis sequuntur, eam etiam videtur indicasse Origen. homil. 21. in Numeros, ubi ait, quoddam Sanctos forte accipere hæreditatem: alios vero excellentiores, & digniores, non cum cæteris numerari: sed ante omnem sortem sublimari, & ad quandam singularem beatitudinis Christi participationem extolli. Sed (ut in superioribus dixi) difficile explicatu est, quid rei subfit huic distinctioni. Videtur enim esse tantum quidam metaphoricus loquendi modus ad explicandam maiorem quandam facilitatem, quæ ex parte ipsorum operum, aut respectu nostri videtur esse maior in ferenda sententia approbationis, & salutis de quibusdam Sanctis, quam de alijs. Alioqui enim si consideremus hoc iudicium, ut subest scientiæ Dei, & quatenus fit iuxta leges ab eo latas, non videtur futura maior discusio in quibusdam, quam in alijs. Quia (si absolute loquimur de statu gloriæ) ex iustitia finali sumenda

Matth. 25.
2. Cor. 5.

Greg.

Anselm.
Iulian.
Orig.

menda est certa, & infallibilis regula salutis, & sententia approbationis ferenda: siue multa peccata præcellerint, siue nulla. Si autem loquamur de gradu gloriæ, omnia opera pensanda, & discutenda erunt, vt condigna retributio vnicuique reddatur. Eo vel maxime, quod disceptatio Iustorum, (quæ Matthæ. 25. insinuat) non est per modum excusationis, & contentionis, sicut reproborum, sed per modum humiliationis, & demissionis: at verò hæc humiliatio perfectior erit in insignioribus sanctis.

Vt ergo aliquid proferamus, in quo dereipsa, & non tantum de modo loquendi possit esse controuersia, suppono in primis omnium Iustorum merita, propter quæ gloriam consequentur, esse in generali iudicio promulganda, vt omnes docent sine controuersia, & colligitur ex Matthæ. 25. Apoc. 20. & Dan. 7. & ex ijs, quæ dicimus tam in hac, quam in Sectione 9. euidentius constabit. Sub eorum autem meritis comprehendo tam propria eorum merita, quam fructum meritorum Christi eis per sacramenta applicatum. Quia ratio sententiæ ferendæ, & æquitatis Diuinæ iustitiæ his omnibus nititur, & quia merita Christi, postquam sunt applicata, quoad effectum efficiuntur quasi propria. Secundo suppono, quosdam esse Iustos, qui nullum peccatum actuale in hac vita commiserunt, in quo ordine solum enumerare possumus beatam Virginem, & infantes iustificatos, & de his satis congruente ratione dici potest, nullam in illis futuram esse discussionem: in infantibus quidem, quia nulla habuerunt opera: in Virgine autem, quia omnia, quæ habuit, fuerunt bona merita, quorum gloriosa, & copiosa, ac distinctissima publicatio facienda est in iudicio, sed illa non potest dici discussio, sed absoluta laudatio: nam discussio, vel disceptatio dicit quandā collationem bonarum, & prauarum actionum cum approbatione, excusatione, vel accusatione earum. Alii vero sunt sancti, qui cum bonis meritis habuerunt aliqua peccata cōiuncta, & in ijs tunc videbitur fieri propria discussio, vel disceptatio, si omnia eorum opera tam bona, quam mala deferenda sint in iudicium, vt mala vel excusentur, vel iam omnino deleta, ac purgata esse, bona autem præualuisse, & præmio digna permanisse ostendantur. In hoc ergo sensu potest esse questio de re, an omnes Iusti, vel aliqui tantum, vel nulli iudicandi sint iudicio discussionis.

Prima sententia est, nullum Iustorum hominum esse iudicandum iudicio discussionis in prædicto sensu. Quia peccata Iustorum non reuelabuntur in iudicio, sed tantum merita. Ita sentit Magist. in 4. distinct. 43. Viguerius cap. 21. §. 3. versic. 8. & Somnius tractat. de extremo iudicio capit. 6. Fundamentum sumitur ex aliquibus locis Scripturæ, in quibus peccata semel remissa, regi, occultari, deleri, & obliuioni tradi dicuntur, cui promissioni repugnare videtur, quod postea in vniuerso hominum conspectu proferantur. Assumptum patet ex illo Psalm. 31. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. 1. Petr. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. Isai 43. Ego sum, qui operio iniquitates tuas: & capit. 53. Obluioni tradita sunt angustie prioris, & abscondita sunt ab oculis nostris. Ecce enim ego creo celos novos, & terram nouam, & non erunt in memoria priora. Vbi Hieronymus ita dicit, exponi posse quod in calo nouo, & in terra noua, omnis conuersationis pristina memoria deleatur, ne hoc ipsum pars malorum sit, prioris angustiarum recordari. Et Psalm. 50. Dele iniquitatem meam. Vbi Chrysostomus homil. 2. Si tu memor sis, Deus non eris memor: si tu eius oblitus fueris, Deus eius memorabitur. Facisti malum, memor esto, vt Dominus tuus illud obliuiscatur, iuxta id Ezech. 2. Si impius egerit penitentiam, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius. Similia

habet Bernard. serm. 55. in Cant. Et confirmatur, quia Sancti in iudicio honorandi sunt, & præmiandi: sed hæc peccatorum manifestatio non pertinet ad eorū honorem, imo nec videtur posse fieri sine aliquo rubore, & dedecore.

Nihilominus dicendum est, omnia iustorum peccata tam moralia, quam venialia esse in iudicio manifestanda. Ita sentit D. Thom. in 4. d. 43. art. vlt. & Bonauent. art. 2. q. 2. & 3. & ibi communiter reliqui Theologi. Sor. d. 47. q. artic. 3. & est aperta sententia Anselmi in Elucidario, & libro de similitudinibus, & significatur ab Augustin. in libr. Meditationum, capit. 4. dicente, Ecce coram tot millibus populorum nublantur omnes iniquitates meos agminibus angelorum patebunt vniuersa scelera mea, non solum actuum, sed etiam cogitationū, simulq; locutionum. Similia multa habet Hugo Victorin. li. 3. de Anim. capit. 23. Et probatur primò ex Scriptura, quæ absolute, & sine exceptione affirmat omnium actiones esse in iudicium deferendas: non ergo potest fieri hæc exceptio sine maiori fundamento. Antecedens constat ex verbis Christi Mat. 12. Dico autem vobis: quoniā in omne verbum otiosum, quod loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Vbi omnes Patres intelligunt positum esse exemplum in peccato quodam, quod leuissimum apparet, ac frequentissimum, vt intelligamus multo magis esse reddendam rationem de omnibus alijs. Præterea id satis aperte docuit sapiens Eccl. vlt. Cuncta, quæ sunt adducet Deus in iudicium pro omni creato, siue bonum, siue malum sit. Et quamuis hoc explicari possit de iudicio particulari: tamen & Scriptura frequentius loquitur de vniuersali, & Sancti docent, quidquid indicatum fuerit in particulari iudicio, diiudicandum esse in vniuersali, & ita ibi exponit Hiero. conferendo inter se testimonia citata. Hier. Et idem confirmat Paul. 2. ad Corinth. 5. dicens. Referet vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Et 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Secundo, quia hoc pertinet ad perfectionem & integritatem illius iudicii, & diuinæ iustitiæ manifestationem. Nam vt constet Christi iudicantis, & reddentis Sanctis præmium, iustam esse sententiam non sufficit, quod isti habuerint merita: sed oportet, vt constet illa permanisse viuā, & omnia impedimenta fuisse sublata, atque adeo omnia mala, etiam in iustis fuisse vel misericorditer propter Christum remissa, vel condigne vindicata, & purgata. Vnde ad ostensionem etiam diuinæ gratiæ, & ad gloriam Christi hic iudicandi modus spectat. Sicut etiam peccata reproborum, quæ in hac vita per penitentiam deleta fuerint, quamuis iterum puniendæ non sunt, in iudicium illud deferuntur, vt diuina iustitia, ac misericordia amplius manifestetur. Tertiò quia opposita sententia nullum habet verisimile fundamentum. Nam in primis, omnibus illis Scripturæ locis non promittitur vera, ac propria obliuio peccatorum. Alioqui oportere, vt neque in diuina memoria manerent, quia promittit Deus, quod obliuiscetur eorum. Et similiter oportere, vt neque ipsi Sancti, qui illa commiserunt, eorum recordarentur, quod est aperte fallum, vt constat ex Apoc. 20. quem locum Section. 9. exponemus. Et ad hoc propositum tractat illum Augustin. 20. de Ciuit. cap. 14. docens, in die iudicii omnia tam bona, quam mala esse in singulorum memoriam reuocanda. Et Gregor. in Psalm. 88. dicit quod recordabuntur miseriarum præteritarum, vt in æternum misericordias Domini canant. Idem docet Lactantius lib. 7. ca. 22. in illis ergo Scripturæ locis per omnes illos dicendi modos significatur perfecta remissio peccatorum, quæ deleri dicuntur, quia macula eo-

Bernard.

D. Thom.
Bonau.
Sor.
Anselmi
Aug.

Hug. Vict.

Matt. 12.

Eccl. vlt.

Hier.

1. Cor. 4.

Apoc. 20.
Aug.Greg. Papa.
Lactant.

la eo-

Isa. 25.
Dan. 7.
Apoc. 20.Magist.
Viguerius.Psalm. 31.
1. Petr. 4.
Isa. 43. & 63.

Hier.

Psalm. 50.
Chrys.

Ezech. 18.

la eorum in anima non manet: obliuioni autem traduntur à Deo, quia iam eorum nō recordatur, vt puniat. & eodem modo, regi, & occultari, quia iam non protuocant ad iram, neq; sunt rubori, aut dedecori.

Ex quo facile respondetur ad confirmationem supra factam. Quia sicut memoria peccatorum non efficit dolorem, aut tristitiam in Beatis: ita neq; eorum manifestatio pudorem, aut tristitiam infert. Non enim iam sunt capaces harum passionū. Quod apertis exemplis conuinci potest. Quis enim dubitet cognoscere Petrum, vel Magdalenā quotidie in Ecclesia sua peccata publice praedicari, de quo non solum pudore, & dolore non afficiuntur, sed etiam vehementer gaudent, quia in maiorem Dei gloriam cedit. Item nulla infamia, aut verum aliquod malum creatur Sanctis ex hac manifestatione, sed ipsi, cum rectissimi sint in omnibus, non possunt moueri, nisi ex apprehensione veri boni, aut mali: ergo hac de causa nullo ex praedictis affectibus mouebuntur, qui non sunt nisi fuga quaedam imminentis, & praesentis mali. Et confirmatur, quia tanta erit Sanctorum gloria, & laetitia de poenitentia pro peccatis acta, de remissione obtenta, deq; admirabili ratione diuinæ prouidentiae, qua factum est, vt mala illis co-operentur in bonum, vt propter has etiam causas gaudeant, quod eadem peccata omnibus manifestentur. Quomodo enim possent diuina in eos gratia, ac benignitas agnosci, nisi eorum lapsus cognoscerentur? Aut quomodo poterunt omnia eorum merita, quae per poenitentiam, & satisfactionem pro peccatis consecuti sunt, omnibus nota fieri, nisi peccata, quae fuerunt occasio, & materia illorum meritorum, cunctis quoq; innotescant? plura in fauorem huius sententiae sumi poterunt, ex his, quae in Sect. 9. diximus.

Ex ijs igitur constat, si discussio nihil aliud significet, quam examinationem, & collationem bonarum, & malarum actionum, omnes Sanctos, qui aliqua peccata commiserint, aliquo modo iudicandos iudicio discussionis, quamquam dici possit, hanc discussionem minorem esse futuram in ijs, qui tantum venialiter peccauerunt, quam in ijs, qui mortalia etiam crimina commiserunt, & similiter maiorem futuram in ijs, qui plura, & grauiora admiserunt peccata, quam in ijs qui pauciora. Et in hunc modum intelligi potest illud Soph. 1. *Et erit in die illa, scrutabor Ierusalem in lucernis.* Quae verba eleganter tractat Bernard. serm. 55. in Cant. Vbi Ierusalem nomine, dicit, Prophetam designasse illos, qui in hoc saeculo vitam ducunt religiosam, mores lupernae illius Ierusalem conuersatione honesta, & ordinata pro viribus imitantes. Quorum peccata occulta sunt nomine & habitu iustitiae adumbrata. Et idcirco (inquit) necesse erit, subtili ea inuestigare discussione, & quasi ad mortis lucernis de tenebris in lucem prodire. Possimus asserere aliquid & de Psalmo ad confirmandum id, quod dicitur de scrutanda Ierusalem. Ait namq; sub persona Domini, Cum accepto tempore, ego iustitias iudicabo, vias infortum [ni fallor] & actus eorum discussurum se, & examinaturum dicit. Cum ergo postea Bernardus dicit, si nos in hac vita diiudicauerimus, postea non fore iudicandos, de iudicio damnationis loquitur.

Responsio.
ad argumen-
tum opposi-
tum.
Basil.
Psal. 7.
Psal. 5.

Ioan. 5.

5. Iudica eos Deus. Et Ioan. 5. Qui vero mala, in resurre-

ctionem iudicij, id est, damnationis. Nam quia iudicium est actus iustitiae, & praecipue futurum est ad manifestandam diuinam iustitiam, quae in reprobis potissimum exercenda est: ideo iniqui quasi per antonomasiam iudicandi dicuntur. Cum ergo Ioan. 3. dicitur, *Qui credit in eum: non iudicatur*, sensus est, non condemnatur, scilicet, secundum praesentem iustitiam, aut, si in ea perseueret. Sicut inferius inquit, *Qui credit in filium, habet vitam aeternam: qui incredulus est filio, non videbit vitam*: & capit. 5. *Qui credit in eum, qui misit me: habet vitam aeternam, & in iudicium non venit*, id est, in damnationem. Vnde subiungit, *Sed transit a morte in vitam*. Sic Irenaeus libro 5. capit. 27. *Qui credit in me (inquit) non iudicatur, id est, non separatur à Deo: qui autem non credit, iam iudicatus est, id est, separauit semetipsum à Deo voluntaria sententia.*

Ad secundā respondetur, etiam illos Sanctos, qui corpore, & animo iā sunt Beati fore iudicandos, quia licet priuati iudicati sint, oportet eorum causam ad publicum tribunal deferri. Nam etiam tempore iudicij omnes Sancti erunt iam corpore, & animo gloriosi, & nihilominus iudicabuntur.

Ad tertiam, iam explicatum est, quomodo infignes Sancti iudicandi sint: nec est inconueniens, quod assessores Christi ab ipso iudicentur, & cum ipso inferiores diiudicent, quamuis à Gregorio 11. dicantur non iudicandi, quia eorum causa breuiter transigenda est, potius per modum approbationis, & laudis, quam discussionis, & examinationis. De Christo autem Domino non desunt, qui dicant etiam ipsum fore iudicandum. Anselmus enim in E-lucidario sentit vniuersas Christi actiones, & vitam esse in iudicio omnibus manifestandam: Et ita exponit illud Apocalyp. 20. *Et libri aperti sunt*, id est, conscientiae singulorum, & alius liber apertus est, qui est vitae, id est, vitae lesu, in quo omnes quasi in libro legent, quid de praecipis eius vel fecerint, vel neglexerint. Rursus per hanc vitae Christi manifestationem constabit euidentius infinita Dei misericordia, & iustitia erga humanum genus, ad ipsius gloriam, & bonorum consolationem, & confusionem malorum. Hac ergo ratione quodammodo dici potest Christus seipsum diiudicaturus. Quod tamen potius metaphoricè, quam propriè dictum est, eo modo, quo etiam ipse Deus in iudicium venire dicitur, iuxta illud Psal. 50. *Ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas, cum iudicaris*. & Ioel. 3. vbi nos legimus, *Et disceptabo cum eis*, Hebraei habent, *Iudicabor cum eis*. Et Isai. 43. *Redus me in memoriam, & iudicemur simul, narra, si quid habes, vt iustificeris*. De quo tractat Ambr. Psal. 36. *Gratus [inquit] est hoc iudicium, cum Dominus de se posulat contra hominem iudicari*. Quia reuera Deum, aut Christum hoc modo iudicari, potius est, iustus, atq; exactius homines iudicare, causam suam magis magisque aduersus prauos homines, & in fauorem bonorum iustificando.

SECTIO VIII.

Verum Angeli tam boni, quam mali, iudicandi sint.

Non est huius quaestionis sensus, an sint Angeli sancti iudicandi: quoad praemium essentiale ex operibus, & meritis, quae in beatitudine gesserunt, vt Origenes saepius indicat, homilia 13. in Lucam, homilia 20. & 24. in Numer. quem pie interpretatur Diuus Thopas 1. part. quaest. 113. articulo. 7. ad 4. ex eodem Origene homilia 11. in Numer. vbi ait futuros etiam Angelos custodes in iudicio, non tam vt de sua custodia iudicentur, quam vt sint testes ignauiae, ac negligentiae hominum. Est ergo quaestio de iudicio Angelorum ex operibus, & meritis, quae

Ioan. 5.

1. Ioan. 5.

Iren.

Christus
quomodo
iudicandus
dicatur.

Anselm.

Apoc. 20.

Psal. 50.

Ioel. 3.

Isai. 34.

Ambr.

Orig.

D. Thom.

que in statu suæ viæ habuerunt. In qua re est sententia satis vulgata, Angelos non esse iudicandos, saltem quoad præmium, & penam essentiali. Ita sentit D. Thomas hic quæst. 59. articulo 6. Negat enim iudiciariam potestatem Christi ut hominis se se extendere ad Angelos quoad præmium, & penam essentiali: sed solum quantum ad ministeria eorum, & accidentalia præmia, vel supplicia, quæ inde resultant. Et in 4. dist. 47. quæst. 1. articulo 3. quæst. iuncta 4. apertius dicit, hoc iudicium directe non pertinere ad Angelos: sed tantum indirecte, quatenus actibus hominum fuerunt commixti. Atque hanc sententiam amplectuntur discipuli D. Thomæ. Probari autem potest. Primo, quia generale iudicium de Angelis, initio mundi perfectum est, unde omnes integrum præmium, aut supplicium essentiali acceperunt. Secundo, quia Christus non est redemptor Angelorum: ergo nec futurus erit iudex. Tertio, quia in Symbolo tantum profitemur, Christum futurum iudicem vivorum, & mortuorum, & in Euangelio solum de hominibus profertur sententia: Venite benedicti, &c. Mat. 25.

Dicendum tamen est primo, omnes Angelos tantum bonos, quam malos compasturos in iudicio, & aliquo modo illud subituros. In hac assertionem omnes conveniunt, & de bonis quidem Angelis constat. Quia Christus dixit omnes Angelos sanctos venturos secum ad iudicium. De malis autem omnes Theologi idem docent. Quia est fere eadem ratio: & quia ad gloriam Christi spectat, ut eo die illi iuratur omne genus, sicut Paul. exposuit. Et quia tam boni, quam mali Angeli ad salutem, vel damnationem hominum aliquid cooperati sunt, & aliquod ministerium exhibent circa præmium vel penam eorum, idcirco oportet, ut huic generali iudicio omnes assistant, & Christo, ut vniuersorum Domino subiciantur. Et hinc fit, effectum huius iudicii saltem indirecte redundaturum ad Angelos. Gaudebunt enim boni de confortio Sactorum hominum, & de fructu sui ministerij, & similiter accrescet malis aliqua confusio, & accidentalitatis tristitia ex condemnatione pravorum hominum. Nam ipsi etiam detrudentur in infernum. Et de malis, quorum causa extiterunt, notio aliquo modo punientur, saltem per nouam quædam ignominiam, & publicam infamiam.

Secundo dicendum est, probabilius videri omnes etiam Angelos esse iudicandos quoad præmium, & supplicium essentiali, iudicio saltem approbationis, & condemnationis. Ita sentit Bonaventura in quarta distinct. 47. articulo 1. quæst. 4. & Richardus articulo 1. quæst. 6. & probatur primo ex illo 2. Petr. 2. Si Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed reprobis inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari. Quorum verborum sensus est, Deum non pepercisse Angelis peccantibus, eosque carceribus addictos in iudicij diem reservasse, utique iudicandos, & puniendos. Ita exponit Augustinus libr. 11. de Civitat. capit. 33. & libr. 21. capit. 23. & libr. de natura boni contra Manich. capit. 33. & finalem sententiam ex Andrea Apostolo refert Abdias Babylon. libr. 3. Ex quo loco sumptum aliqui veteres Patres occasionem, ut dicerent, demones nondum puniri igne inferni, donec in iudicio vniuersali iudicentur, & ad æternum ignem damnentur. Hoc enim sensu intelligunt dixisse Petrum omnes in iudicium reservari. Ita sentit Iustinus in dial. cū Triphone, quem refert, & sequitur Irenæus libro quinto contra hæreses, capit. 33. & vtriusque sententiam refert, & approbat Eusebius libro quarto Hist. capit. 17. alias 18. & Nicephorus libro quarto capit. 6. Qui etiam putant, ante aduentum Christi non certo cognovisse demonem suam damnationem: post Domini autem aduentum intellexisse, ignem æternum sibi esse paratum. Quod etiam refert, & probat Oecumenius 1. Petr. 5. Veruntamen hæc sententia

Fr. Suarez, tom. 2.

sententia quoad aliquid singularis est, & non est probanda. Nam tam certum est angelos malos à principio suæ damnationis esse igni traditos, & cognovisse suam damnationem æternam, quam idem est certum de hominibus, peccatis mortali decedentibus, seu quam est certum, Angelos bonos esse Beatos. Potest autem illa sententia pie exponi, ut postea dicam. Ex illa ergo tantum sumimus id, quod ij Patres supponunt) Angelos, scilicet, fore à Christo iudicandos, & malos ipsius sententia esse in infernum detrudendos, ut inde nunquam amplius possint emergere, sicut hunc eis permittitur, ut ex Apocalyp. 12. & 20. colligitur, in illis verbis, Diabolus, qui seducebat eos missus est in stagnum ignis, & sulphuris, ubi & bestiarum, & Pseudo Prophetarum cruciabitur die, & nocte in sæcula sæculorum. Et quoad hoc dici possunt, fuisse prius demones in certi de sua poena, nimirum quantum ad hanc perpetuam incarnationem in loco inferni, & privationem illius potestatis, & libertatis, quam in hoc mundo possidebant. Et hoc sensu conquirebantur de Christo Marc. 1. Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene, venisti ante tempus pertere nos? Ex quo loco potest etiam conclusio posita confirmari. Nam (ut Glossa ibi exponit) suspicabantur demones, se fore statim à Christo iudicandos, & in infernum præcipitandos, & hanc vocabant perditionem suam. Præterea idem confirmari potest ex illo, 1. ad Corinth. 6. Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus? Quod de iudicio vniuersali exponunt Chrysostom. Theodoretus, Ambrosius, Anselmus & alij Græci, Latini, que, quamvis aliqui eorum de malis angelis, alij absolute de omnibus intelligant. Sed nihil refert, nam idem redit sensus. Vnde Ambrosius ibi ait, eodem modo iudicandos esse Angelos, quo & mundus iudicabitur. Nec potest hic locus convenienter exponi de iudicio tantum indirecto, seu quoad præmium accidentale. Tum quia Paulus eodem modo dicit, à nobis iudicatum iri Angelos, sicut mundum, & ita de eodem iudicij genere ab omnibus exponitur. Tum etiam, quia per illud indirectum iudicium non proprie iudicantur Angeli, sed homines, & ex accidenti redundat in Angelos. Pauli autem verba possunt proprie, & in figure intelligi. Quapropter Clemens Roman. libro 7. Const. cap. 33. dicit venturum Christum in throno Regni sui ad condemnandum deceptorem mundi diabolum, & ad tribuendum vnicuique pro actionibus suis. Similia habet Lactant. lib. 7. cap. 26. Certum est autem, si mali Angeli iudicandi sunt iudicio condemnationis, multo magis esse iudicandos Sanctos Angelos iudicio approbationis. Secundo possumus argumentari ratione. Quia ex Angelis, & hominibus sanctis constituitur vnum Christi corpus, vna Ecclesia, & vna Dei civitas, & omnibus retribuitur pro meritis præmium eiusdem rationis, ergo conveniens est, ut publicum iudicium cum retributione fiat, non solum de hominibus, sed etiam de Angelis. Patet consequentia, primo, quia hic habent locum omnes rationes, & congruentiæ ad Divinam providentiam pertinentes, propter quas voluit Deus fieri generale hominum iudicium, ut supra vidimus. Quia hoc pertinet ad manifestationem Divinæ iustitiæ, & misericordiæ. Pertinet etiam ad honorem, & gloriam Christi, ut sicut est caput, & Rex Angelorum, sit etiam supremus iudex. Pertinet quoque ad honorem Sanctorum Angelorum, ut eorum merita, & coronæ in conspectu, tum hominum, tum Angelorum laudem, & honorem accipiant. Deinde, quia nihil est, quod impediatur, quo minus ita fiat. Quia, licet Angeli iam receperint præmium, vel penam, & consequenter iudicati fuerint: illud tamen iudicium fuit privatum respectu huius vniuersalis iudicii, sicut etiam de hominibus est necessario dicendum. Item licet Christus non sit redemptor Angelorum, & tamen Salvator, & Iustificator, ideoque debuit

M m m esse

Symbol.

Matth. 25

Angeli tam

boni quam

mali iudicio

vniuersali

comparantur

omnes.

Rom. 14.

Angeli à

Christo iudi-

candi om-

nes.

Bonavent.

Richard.

2. Petr. 1.

Aug.

Abdias Ba-

byl.

Iustinus

Iron.

Euseb.

Oecumen.

Apoc. 12.

20.

Diabolus, qui

seducebat eos

missus est in

stagnum ignis,

& sulphuris,

ubi & bestiarum,

& Pseudo

Prophetarum

cruciabitur die,

& nocte in

sæcula

sæculorum.

Et quoad hoc

dici possunt,

fuisse prius

demones in

certi de sua

poena, nimirum

quantum ad hanc

perpetuam

incarnationem

in loco inferni,

& privationem

illius potestatis,

& libertatis,

quam in hoc

mundo posside-

bant. Et hoc

sensu con-

quirebantur

de Christo

Marc. 1.

Quid nobis,

& tibi Iesu

Nazarene,

venisti ante

tempus per-

tere nos?

Ex quo

loco potest

etiam conclusio

posita confir-

mari. Nam

(ut Glossa ibi

exponit) sus-

picabantur

demones, se

fore statim à

Christo iudi-

candos, & in

infernum præ-

cipitandos, &

hanc vocabant

perditionem

suam. Præterea

idem confir-

mari potest

ex illo, 1. ad

Corinth. 6.

Nescitis,

quoniam

Angelos iudi-

cabimus? Quod

de iudicio

vniuersali

exponunt

Chrysostom.

Theodoretus,

Ambrosius,

Anselmus

& alij Græci,

Latini,

que, quamvis

aliqui eorum

de malis

angelis, alij

absolute de

omnibus

intelligant.

Sed nihil

refert, nam

idem redit

sensus. Vnde

Ambrosius

ibi ait, eodem

modo iudicandos

esse Angelos,

quo & mundus

iudicabitur.

Nec potest

hic locus

convenienter

exponi de

iudicio tantum

indirecto, seu

quoad præ-

mium acci-

dentale. Tum

quia Paulus

eodem modo

dicit, à nobis

iudicatum

iri Angelos,

sicut mundum,

& ita de

eodem iudicij

genere ab

omnibus

exponitur.

Tum etiam,

quia per illud

indirectum

iudicium non

proprie iudi-

cantur Angeli,

sed homines,

& ex acci-

denti redun-

dat in Angelos.

Pauli autem

verba pos-

sunt proprie,

& in figure

intelligi. Quapropter

Clemens

Roman. libro

7. Const. cap.

33. dicit ven-

turum

Christum in

throno Regni

sui ad condem-

nandum

deceptorem

mundi

diabolum,

& ad tribuen-

dum vnicui-

que pro ac-

tionibus

suis. Similia

habet Lac-

tant. lib. 7.

cap. 26. Cer-

tum est au-

tem, si mali

Ange-

li iudicandi

sunt iudicio

condem-

nationis,

multo

magis esse

iudicandos

Sanctos

Angelos

iudicio

appro-

bationis.

Secundo

possumus

argumentari

ratione.

Quia ex

Angelis,

& hominibus

sanctis

con-

stituitur

vnum

Christi

corpus,

vna

Ecclesia,

& vna

Dei

civitas,

& omnibus

retribuitur

pro

meritis

præ-

mium

eiusdem

rationis,

ergo

conveniens

est, ut

pu-

blicum

iudicium

cum

retri-

butione

fiat,

non

solum

de

homi-

nibus,

sed

etiam

de

Ange-

lis. Patet

conse-

esse iudex etiam quoad essentialia præmium. Quod autem in symbolo tantum profiteamur, esse iudicem viuentium, ac mortuorum, non propterea negatur, futurum etiam esse iudicem Angelorum: sed docetur id, quod certum est, nobisque necessarium: tacentur autem reliqua, nostræque inquisitioni relinquuntur: quanquam sub nomine *viuentium* Angeli possint comprehendere.

SECTIO IX.

Quomodo sint omnium causa, & opera in iudicium manifestanda.

In præcedentibus sectionibus multa attigimus, quæ sub hoc titulo comprehendere videntur, prætermitti tamen non potuerunt, quia res sunt adeo inter se connexæ, ut non possint disputatione seungi: hic ergo solum addemus ea, quæ ad complementum huius disputationis dicenda supersunt. Hactenus enim descripsimus aduentum iudicis, & omnium iudicandorum conuentum, unde sit reliquum, ut ipsum actum iudicandi describamus. Cum vero in hoc duo contineantur, seu requirantur, scilicet causa cognitio, ac manifestatio, & sententiæ prolatio ijs duobus explicatis, erit iudicium absolutum, & omni ex parte declaratum.

*Iudex & iudicandi offi-
buntur appa-
rebit.*

Matth. 24.

Matth. 25.

Matth. 26.

Mag. sen.

Obiectio:

Ut ergo, de priori dicamus, supponendum est, quod sæpe est in superioribus inculcatum, hoc iudicium futurum esse sensibile quoad mutua præsentiam iudicis, & hominum iudicandorum. Itaque non solum Christus conspiciet, & conspicietur à sanctis hominibus, sed etiam à malis, & iniquis: quod videtur de fide certum ex illo Matth. 24. Sicut fulgur exit ab Oriente, & pariet vsque in Occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Ex quo colligunt omnes Patres, Christum venturum manifeste, ut ab omnibus videatur. Unde inferius dicitur, Videbunt filium hominis venientem in nubibus celi, & c. 22. congregabuntur ante eum omnes gentes, ubi significatur aperte mutua ac sensibilis præsentia. Quæ non obscure etiam colligitur ex colloquio, quod ibi describitur inter iudicem, & iudicandos. Et cap. 26. Videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus celi. Ex quibus locis non solum constat, visuros omnes homines Christi humanitatem, sed etiam eternam gloriam, & maiestatem, & claritatem corporis eius, ut cum Magistro docent Theologi omnes in 4. dist. 48. & est sententia August. Enarrat. in Psal. 85. circa illa verba, Respice in me, & miserere mei, & Enarrat. in Psal. 109. circa illud, Tecum principium in die virtutis tue. Et facile suaderi potest ex omnibus, quæ in superioribus dicta sunt de secundo Christi aduentu visibili, ac sensibili, & de differentiis inter primum, & secundum aduentum, & de gloria, & maiestate secundi. Illa enim omnia probant, illam gloriam, & maiestatem conspiciendam esse ab omnibus hominibus iudicandis. Loquor autem de claritate corporis, & maiestate externa ac sensibili: nam gloria diuinitatis non ostenditur reprobis, sed tantum Sanctis, ut recte docuit August. 1. de Trinit. cap. 13. Et Isidor. libr. 1. de sum. bon. cap. 30. Non enim docet, tantum bonum iniquissimis hominibus communicari: maxime cum ad iudicium illud transigendum necessarium non sit: ideo enim fiet iudicium per humanitatem, ut in ea conspiciere possint reprobi suum iudicem, quem in diuinitate propter eius eminentiam intuiui non decebat. Dices, Ergo nec necesse erat, ut viderent gloriam corporis Christi, satis enim esset, formam humanam conspiciere, quam suo arbitrio manifestare potest corpus gloriosum, non manifestata claritate sua. Adde, videndum esse Christum à damnatis in forma crucifixi: ergo non videbitur ab eis gloria corporis eius. Maxime, quia visio huius gloriæ, & claritatis posset re-

probis parere aliquod gaudium. Respon. negando consequentiã, quia ad terrorem damnatorum, eorumque confusionem, oportet ut videant saltem sensibilem gloriam Christi hominis, ex qua non solum voluptatem non capient, sed potius turbabuntur timore horribili, quia non conspicient illam claritatem, ut eius pulcritudine fruantur, sed ut in illa tantum in signo videant & Christi gloriam & maiestatem, & quid ipsi miserint. Quod autem dicitur Christus videndus in forma crucifixi, si intelligatur quoad corporis figuram, & situm, fictitium est, & sine fundamento: si autem intelligatur, quod videbunt in eo insignia crucifixionis, verissimum quidem est, iuxta illud Zach. 12. Aspicient ad me quem conspexerunt, quod de hoc mysterio exponit Ioan. c. 19. & significatur Apoc. 1. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, ut notat Ignat. epist. 10. ad Smyrneses, & Cypri. fer. de ascen. & Chrys. hom. de cruce & latrone, & ho. 49. imperfecti in Matth. & Hier. epist. 1. ad Heliodor. & alij in superioribus allati. Non repugnat autem, videre, hoc modo Christum crucifixum, & videre illum in maiestate sua, quia illa insignia passionis in eius corpore glorioso manent cum summa gloria, & decore.

Secundo supponendum est, in illo iudicio manifestanda esse iudicandorum opera tam bona, quam mala, quod spectat ad cognitionem, & probationem causæ, de qua ferendum est iudicium. Quæ veritas sic absolute proposita, de fide est, ut constat ex locis supra tractatis, Matth. 25. 2. ad Corint. 5. & alij. Duo autem sunt potissima testimonia, in quibus hic actus Diuini iudicii specialius describitur. Primum est Daniel. 7. Iudicium sedet, & libri aperti sunt. Secundum est Apocalyp. 20. Et vidi mortuos magnos, & pueros stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex iis, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. In quibus locis quamuis Sancti varijs modis explacent librorum metaphoram, tamen omnes intelligunt (quod Ioannes satis explicuit) ea librorum apertione significatam esse operum omnium manifestationem. Aug. ergo 20. de Ciuit. cap. 14. & 15. per libros, qui aperti sunt, intelligit Sanctos, in quorum mentibus, & cordibus Diuina voluntas, & lex veluti clara, & expressa cognosci potest: per librum autem vitæ intelligit vim Diuinam, qua vniciueque presens fiet, quidquid in vita male aut bene gessit. Cum enim ad iudicium operum necessaria sit cognitio legis seu iuris, facti seu operis, plures etiam libri videntur esse necessarii. Alij in quibus præcepta scripta sunt alij in quibus ipsorum operum historia sit conscripta: priores ergo libros intelligit August. esse corda Sanctorum, Diuinum ius ac Diuinam voluntatem exprimētia, alterum autem librum vitæ intelligit esse memoriam factorum omnium, quæ virtute Diuina in omnibus hominibus iudicandis fiet. Et eandem fere expositionem sequens Richard. Victorin. in dicto libr. de potestate iudiciaria, intelligit, priores libros non esse quoslibet Sanctos, sed solos insignes ac perfectos viros, in quibus Diuina lex, ac voluntas tanquam in speculo relucet. A qua interpretatione non abhorret Theodor. Daniel. 7. nec Anselmus in Elucidario. Quia addit, librum vitæ esse vitam Iesu, quæ omnibus debet esse norma viuendi, & intelligi potest quasi lex, per quam omnes sunt iudicandi. Beda vero per libros apertos intelligit scripturas, in quibus præcepta Diuina continentur, quæ omnia probabiliter excogitata sunt. Vera tamen interpretatio, & maxime literalis esse videtur, plures libros, qui aperiendi sunt, esse omnium hominum & Angelorum conscientias, in quibus tam iura, quæ facta conscripta reperientur, iuxta illud Isai. quinquagesimo primo. Lex mea in corde eorum, & Psal. 36. Lex Dei eius in corde ipsius & illud Ierem. 17. Peccatum tu Ierem. 17. da scriptum est filo ferreo in vugue adamantino exaratum.

Solutio.

Zach. 12.

Apoc. 1.

Ignat.

Cypri.

Chrys.

Hieron.

Operum.

niam iudi-

cio examina-

buntur.

Matth. 25.

2. ad Cor.

Dan. 7.

Apoc. 20.

Aug.

Quid sit ap-

erit librum in

dispositio.

Rich. Vict.

Theodor.

Anselm.

Bed.

Isai. 51.

Psal. 36.

Ierem. 17.

1444

sum super latitudinem cordis eorum. Igitur ex ijs, quæ in conscientijs scripta fuerint, singuli iudicandi sunt. Unde Paul. ad Rom. 2. *Theſaurus tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei*, & infra: *Oſtendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die, cum indicabit Deus occulta hominum.* Recte ergo per liberos, qui aperiendi sunt, ex quibus iudicandi sunt mortui, conscientias, seu memorias singulorum interpretamur cum Hieronymo & Theodoro. Dan. 7. Per librum autem vitæ, recte etiam intelligunt Hieronymus & Augustinus dicto lib. 20. c. 15. librum illum vitæ, seu diuinam mentem, in qua prædeterminati omnes conscripti sunt. Hic enim est frequentior usus huius vocis in scriptura, ut latius tradit D. Thomas. i. p. quæst. 24. & præsertim apud Ioannem in Apocalyp. c. 13. *Adorauerunt eam omnes, qui habitant terram, quorum nomina sunt scripta nomina in libro vitæ: & eodem ca. 20. Qui non est inuentus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.* Idem fere habetur cap. 21. & 22. Unde in alijs libris dicuntur esse conscripta omnia opera, in hoc vero libro vitæ præcipue dicuntur scripta nomina, seu personæ. Nam sicut in malitia, alius est liber, in quo scribuntur delecti milites, alij vero, in quibus describuntur vel leges, vel facta militum, ita in præfenti, præter eos libros, in quibus scribuntur facta hominum, est liber vitæ in Deo, in quo describuntur, qui ad vitam æternam sunt electi, qui in die iudicij aperiendus est: quoniam perfectis omnium conscientijs, & operibus statim constabit, qui sint de numero prædestinatorum, qui vero non, & omnibus notum fiet, quomodo Deus, & summa misericordia eos elegerit, & admirabili providentia per consentanea media ad fidem perduxerit, & non minori iustitia eis primum reddat. Dices, Cur non fit mentio alterius libri, in quo scripti sint reprobi, qui dici poterit liber mortis. Respondent Augustinus & D. Thomas. eos, qui repudiantur, & reiciuntur, non fore singularem in libro describi Hieronymus autem sentit dari librum mortis, non quidem in mente Dei, sed de demonis: quia licet Deus scientiam habeat omnium reproborum, tamen non per se, & quasi ex voluntate, & intentione sua illos descripsit in mente suas, sed solum quia ipsi futuri erant tales, ideo eos præscripsit, quod Augustinus & Thomas intendunt. At vero demon suum librum habet, in quo reprobos, & eorum opera scribit, quem ipse quidem in die iudicij proferet, ut sui imitatores accuset. Tamen quia Deus per illum librum non iudicabit, sed per singulorum conscientias, & suam scientiam, ideo de illo libro non fit mentio in scriptura. Exijs ergo satis constat omnium opera manifestanda esse in die iudicij, sub quibus facta & dicta, & occultissima cogitationes comprehenduntur, omnia enim hæc in conscientijs scribuntur, & omnibus proprium aliquod præmium, vel supplicium respondebit.

Duo autem circa hoc inquiri possunt. Primum, an omnia, & singula opera omnium hominum, & Angelorum sicut nota omnibus alijs, an vero tantum singulis manifestanda sint, quæ sunt unicuique propria. Nam de hoc secundo nullum est dubium inter Theologos. Tum propter adducta testimonia scripturæ: tum etiam, quia hoc spectat ad æquitatē diuini iudicij, ut unicuique causa legitimæ testimonio comprobetur, quale erit in singulis testimonium propriæ conscientie, ut ex Paulo adductum est. De primo autem aliqui Theologi dubitant, quia non existimant, illud esse necessarium ad æquitatem diuinæ iustitiæ. In quam sententiam videntur inclinare Paludatus in 4. distinct. 47. quæst. 1. artic. 2. & Durandus quæst. 2. Multo autem verior est contraria sententia, quam tenet D. Thomas. distinct. 43. quæst. 1. artic. 5. quæst. 3. & Bonaventura ibidem artic. 3. & Richardus artic. 7. & distinct. 47. artic. 1. quæst. 1. Fr. Suarez. tom. 2.

3. & Soto quæst. 1. artic. 3. Atque ad id persuadendum afferri possunt, præterea, quæ hic diximus, permulta alia, quæ Sect. 5. & 7. adducta sunt. Ratio est, quia non haberet illud iudicium perfectam rationem generalis iudicij, ac fere superuacaneum esset, si omnium causæ non essent in publicum proferendæ, & sententia, ac ratio eius omnibus manifestanda.

Hinc oritur secundum dubium, quomodo hæc cognitio seu manifestatio facienda sit. In quo multa includuntur, scilicet an facienda sit per mentalem tantum manifestationem, an per vocalem. Item an sit in momento, vel in tempore facienda. De quibus omnibus Theologi locis citatis multa scribunt, sed ut recte dixit Magister, cum de hac re nihil per scripturam, neque per Ecclesiam sit nobis reuelatum, nihil potest certo fundamento affirmari, cum Deus illis, & alijs modis, prout sibi placuerit, hoc facere possit. Tamen coniecturis vtendo verisimile est, quod omnes Theologi docent, huiusmodi causæ manifestationem non esse totam vocibus sensibilibus exprimendam, esset enim res valde morosa, & non necessaria, ut optime Augustinus. libro 20. de Ciuitate. capite 14. & clarius in 16. Secundo credibile est, non esse futuram in vnicuique instanti, quia non possent homines, præcipue reprobi tam multa simul distincte, & perfecte cognoscere, sine ingenti miraculo non necessario. Item non oportet, ut tam celebris actio vno temporis instanti transigatur: set ergo in mora aliqua, per successiuam loquutionem mentalem, omnibus proportionatam. Tercio non est improbabile, aliqua peccata hominum esse voce sensibili redarguenda, & similiter aliqua bona opera laudanda. Quia cum illud iudicium futurum sit sensibile, & inter homines, qui sese mutuo sensibiliter conspiciunt, ut supra diximus, videtur etiam conueniens, ut aliqua ratione fiat loquutione sensibili, qui modus est hominibus maxime accommodatus, & ad maiorem honorem bonorum, iniquorum vero confusionem pertinet. Hinc Richardus distinct. 47. artic. 1. quæstio. 3. credit, hanc vocalem manifestationem maxime esse futuram de operibus misericordiæ, & de peccatis ei oppositis, propterea, quæ de forma iudicij Matth. 25. narrantur. Quod est incertum, quia non constat, ea omnia, quæ Christus ibi dixit, sensibili voce esse transigenda, & quia supra cum Augustinus diximus, ea, quæ de operibus misericordiæ ibi dicuntur, tantum esse velut iudicium quoddam iudicij de omnibus operibus faciendi. Hinc etiam Soto distinct. 47. quæst. 1. artic. 3. putat hanc vocalem redargutionem, seu reprehensionem specialiter futuram respectu fidelium, & significat, hoc modo esse interpretandam sententiam Gregorii. quod in iudicio erit disceptatio sensibilis cum fidelibus peccatoribus, non vero cum infidelibus. Quod non solum est incertum, sed valde etiam voluntarium. Tum quia non habet fundamentum in scriptura: tum etiam quia maxime videntur reprehendendi infideles, præsertim Iudæi, quia, ut Beda significat Luc. 23. & colligitur ex Scriptura, illis maxime ostendet Christus sua vulnera, ut videant, quem pupuguerunt, & confundantur. Item, quia si disceptatio sensibilis tantum est futura cum fidelibus peccatoribus per modum accusationis, excusationis, & redargutionis, ergo pari ratione disceptatio sensibilis, quæ per modum laudis fiet cum iustis, non fiet cum insignioribus, sed tantum cum mediocribus Sanctis, quia illi tantum dicuntur iudicandi iudicio discussionis: hac autem videtur incredibile. Nam quo fuerint homines sanctiores, eo magis laudabuntur mentali, ac sensibili voce, & lingua. Igitur nihil cenſeo posse hac in re dici, quod firmo nitatur fundamento: atque verisimilius esse, si quid agendum est voce sensibili, id

Quomodo omnes conscientias cognoscant in iudicio qui aduocantur.

Aug.

Richardus. Operum vocalis manifestatio in die iudicij futura.

Soto.

Beda.

M m 2 non

non esse futurum respectu singularum personarum sed in communi, vel respectu omnium, qui futuri sunt ad dexteram, vel ad sinistram, vel secundum aliquos generales ordines, aut vitiatorum, vel virtutum genera, vt verbi gratia commendando prius misericordes, deinde Virgines, postea Martyres, & sic de vitijs contrarijs, simili proportionem. Vnde fit tandem incertum etiam esse, an illa excusatio iniquorum, & submissio bonorum, quae Matth. 25. insinuat, futura sit sensibilis, vel tantum mentalis: & sane probabilius est fore mentalem, vt Sotus supra sentit quaest. 2. artic. 4. & colligit ex testimonio Pauli ad Roman. 2. supra citato, & ex illo Sapient. 4. Dirumpet illos inflatos sine voce. Et videtur colligi ex dictis, nam si sensibilis reprehensio non est futura cum singulis personis, sed generatim, non videtur habere locum excusatio vocalis, nisi fingamus, vel maximam confusionem multorum simul vociferantium, ac se excusantium, vel aliquem loco omnium esse locutum: sed credibilis certe est, fore vt omnes iniqui tanto sint eo die stupore, ac terrore affecti, vt nec respondere, nec mutire audeant. De Sanctis vero manifestum esse videtur, non posse, vt sonant, intelligi ea verba, quae eis tribuuntur Mat. 25. Quando te vidimus esurientes, &c. quia neque ipsi hoc ignorabunt, neque interrogabunt aut interpellabunt Christum loquentem. Ergo illo dicendi modo solum voluit indicare Christus submisionem, & gratitudinem iustorum, qui omnem suam gloriam, & honorem, non tam suis operibus, quam Diuinae largitati, & gratiae attribuent.

SECTIO X.

Quomodo sit proferenda sententia, & iudicium ab-
solvendum.

Primum, examinata, comprobata, atque conclusa vniuscuiusque causa, sententiam esse proferendam, tam est certum, quam quod sit futurum singularum personarum iudicium. Quia iudicium per sententiam consummatur, & ita in citato loco Apoc. 20. postquam dictum est, *Aperti sunt libri*, subiungitur, *& iudicati*, iust mortui, ex his quae scripta sunt in libris secundum opera ipsorum. Post manifestationem ergo causae, adhuc superest iudicium, quod non nisi in sententia consistere potest.

Dubitari vero in primis potest, an omnes mali vni generalis sententia iudicandi sint, & similiter omnes boni, an vero de singulis propriae sententiae proferendae sint. Matth. enim 25. significatur priori modo proferendam esse sententiam. Nam generatim reprobis dicitur, *Ite maledicti*, &c. electis autem, *Venite benedicti Patri mei*, &c. In contrarium vero est, quia non omnes sunt eadem poena afficiendi, aut remunerandi eodem praemio, sed vnusquisque pro suorum meritorum qualitate. Quapropter dicendum videtur, de singulis esse propriam & particularem sententiam ferendam, vniuscuiusque meritis accommodatam, quod ijs verbis eleganter docuit Gregorius Nyssenus orat. in illud, *Quod vni ex vobis minimus fecistis, mihi fecistis*. Adhuc versus circa spectaculum terribilis aduersus Regem, quem describit nobis Euangelium, etiam nunc animus terrore eo-um, quae dicta sunt, defixus pa-uore, atque formidine torpet, veluti cernens quodammodo tum ipsum calorum Regem in solio glorioso terribiliter presidentem, tum infinitas illas Angelorum legiones, Regem vndique circumstantes, atque ipsum magni ac terribilem Regem ex inenarrabili gloria ad humanam naturam despicientem, & omne genus hominum qui ex quo homines nati sunt vsque ad illam terribilem apparitionem inueniuntur, ac se se cogitentem, & pro merito ac dignitate anteactae vitae, vni vni sententiam accommodantem. Etenim cum sententia nihil aliud sit, quam practicum iudicium habens adiunctum imperium, seu voluntatem retribuendi vnicuique iuxta ope-

ra sua, necesse est, vt pro diuersitate meritorum & retributionis, sententia varietur. Verisimile autem est, postquam de singulis in specie iudicatum fuerit, ad consummandum, & absoluendum iudicium proferendas esse illas duas generales sententias, quarum vna reprobis, altera electis communis est. Nam quia omnes, qui in vno, vel altero ordine continentur in statu, & perpetua viuendi ratione continentur, inter se vero ipsi duo ordines nihil commune habent, quod ad retributionem pertineat, ideo Christus non proferet vnam sententiam vtrique ordini communem, sed singulis ordinibus singulas. Vnde quia omnes electi perpetua charitate illi coniunguntur, idcirco proferendam sententiam eos ad se vocat, dicens, *Venite benedicti Patri mei*, quos merito hoc nomine appellat, quia diuina benedictio, quae aeternam electionem, & omnem gratiam complectitur, potissima fons est, & origo, quae ad illum scelicem statum eos perducet. Dicit autem illis, *Postea de regnum*, quia re vera omnes cum ipso regnabunt in saecula saeculorum, vt dicitur Apocal. 22. Dicuntur autem tunc Sancti percipere regnum, quauis iam corpore, & animo beati sint, vel iuxta phrasim Scripturae, quia tunc manifestabitur eorum gloria & regnum, omnibus Angelis, & hominibus, iuxta illud Sap. 5. *Nos in sensati vitam illorum estimabamus in saniam, & finem illorum sine honore, ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos iors illorum est*. Vel, quia tunc nouo modo & nouo honore, corpore & animo accipient possessionem regni. At vero, quia reprobi omnes perpetuo erunt despecti, ac separati a Deo, ideo illis dicit, *Ite maledicti*, quo verbo poena damni, quae maxima est, significatur. Non vocat autem eos maledictos a Patre, quia perditio eorum non ex Deo, sed ex ipsis erit. Deinde subiungit poenam sensus. *In ignem aeternum*. Ex quo intelligimus, sub hac sententia non comprehendendi paruulos, qui cum solo originali ex hac vita discesserunt, ideo enim non ibunt in ignem aeternum. Quod etiam constare potest ex ratione, quam Christus reddidit proferens hanc sententiam, tota enim in actualibus peccatis nititur. Et ratio hoc etiam confirmat, quia cum ij paruuli habituri sint statum valde diuersum a ceteris reprobis, non oportuit eadem sententia damnationis cum eis inuolui, indicabuntur ergo propria sententia generali respectu omnium illorum, quia omnes in eo statu aequales sunt, ab alijs autem diuersa.

Secundo intelligitur ex dictis, eo die esse a Christo proferendam sententiam seruata in omnibus exacta iustitiae ratione, ita vt nullus sit futurus locus intercessionis, nullumque misericordiae perfugium, *Zelus enim, & furor viri* (id est Christi iudicis) non parces in die vindictae, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima. Tunc enim adimplebitur illud Ierem. Ego Dominus seruuans corda, & probos renes, qui do vnicuique iuxta fructum adinventionum suarum, tempus enim huius vitae concessum est ad veniam, & misericordiam obtinendam, postquam vero ad iudicium peruentum fuerit, solius iustitiae distributrix, & vindicatrix legibus agendum erit: de qua re legi potest Aug. ser. 67. de tempore, & lib. de decem chordis, c. 1. & 2. alijs locis supra citatis. Greg. hom. 1. & 12. in Euang. Prosper. 3. de vita contemplatiua, c. 12. Bern. ser. 55. in Cant.

Tertio intelligitur ex dictis, an sententia proferenda sit voce sensibilis, vel tantum mentali. Verisimile est enim priuatas, ac singulares sententias mentaliter esse ferendas, quia cum omnibus sigillarim loqui voce sensibilis valde morosum esset, & diuturnum tempus requireret: ita tamen hoc est intelligendum, vt huiusmodi sententiae non tantum ab eis, ad quos pertinebunt, sed ab omnibus, qui iudicio aderunt, cognoscantur, sicut de operibus diximus vtrubi-

De singulis
est sententia
distincte pro-
ferenda.

De singulis
est sententia
distincte pro-
ferenda.

Apocal. 22.

Sap. 5.

In vniuersa
li iudicio in-
stituta seruati
sunt sine mi-
serordia.
Prou. 6.
Ierem. 7.

August.
Greg.
Prosper.
Bernard.

An sententia
proferenda
sit voce sensibi-
li.

vtrubi-

utrobique enim eadem ratio est. Imo tota ratio ob quam opera omnibus manifestabuntur erit, ut sententia æquitas ac iustitia omnibus patere possit. Et ita sentiunt Patres supra citati. At vero sententia illa generales, ut credi potest, voce sensibili proferetur, quod sentit Anselm. in Elucid. Et Abulens. Matt. 25. q. 333. & frequentius Scholast. d. 47. propter rationes tractatas precedenti sect. quia cum iudicium sit sensibile, & à iudice humano, & visibili, decet, ut etiam sententia proferatur aliquo modo sensibili: ergo saltem proferetur hoc modo quoad generales sententias.

Ultimo colligi potest ex dictis, finita sententia absoluentium ac dissoluentium esse iudicium. Tū quia nihil iam ibi superest agendum, cum sententia sit veluti ultima forma iudicii: tum etiam quia eū sententia Christi sit efficax statim sine mora executioni mandabitur, & ideo per modum efficacis imperij ab ipso proferetur. *Ita maledicti, & Venite benedicti.* Statim ergo aperietur terra, ut damnatos deuoret, & ipsi ire incipient in ignem æternum: Beati vero cum Christo recipiuntur in celum. Quanto autē tempore duraturum sit iudicium hoc incertum esse docet Aug. l. 20. de Ciuit. c. 1. Nā licet communiter appelletur dies iudicii: non tamen ibi dies sumitur proprie pro naturali die, sed pro toto tempore, quo fiet iudicium: est autem verisimile, nec duraturum tantum per instant, ut supra dictum est, nec magna temporis mora, quia non erit Christo necessaria ad conuincendas singulorum conscientias, & sententiam proferendam. Quod etiam insinuat verbis illis Christi, *Sicut exiit fulgor ab Oriente, & pariet vsque in Occidentem, sic erit aduentus filij hominis.* Hac enim similitudine declaratur, breue futurum tempus, quo durabit Christi præsentia in hoc inferiori mundo in secundo aduentu suo. Quod etiam significatur in illo Malach. 3. *Ero testis velox maledictis, adulteris, &c. ut perperdit Aug. 20. de Ciuit. cap. 26. & ita etiam sentiunt Scholastici frequentius dicta d. 47.*

DISPUTATIO LVIII.

In quatuor Sectiones distributa.

De statu Christi, & totius vniuersi post peractum iudicium.

Explicatis omnibus quæ de secundo Christi aduentu, ac generali iudicio necessaria indicauimus, ut huic tandem operi finem imponamus, reliquū est, ut de statu Christi Domini post iudicium disseramus: nihil enim aliud tam de mortali, quam de æterna ac Beata Christi Domini vita considerandum superest. Quia vero ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ, & quia caput, ac totum corpus statum eiusdem rationis, atque idem regnum possidebūt, ideo simul statum Beatorum omnium, qui cū Christo regnabunt, explicabimus. Ac denique quia totus hic mundus renouandus est, ut sit amplissimum, atque ornatissimum Christi, Beatorumque domicilium, & circo ab hac mundi renouatione disputationem exordiemur, ut tandem in æternæ felicitatis consideratione finiatur.

SECTIO I.

Virum post reditum Christi in celum, statim mundus renouandus sit.

P Rincipio statuendum est (quod in quæstionis titulo supponitur) finito iudicio, Christum cum omnibus electis eadem, vel si fieri potest, maiori gloria, & triumpho reditum in celum, vnde ad iu-
Fr. Suarez. Tom. 2.

A dicandum descenderat. Hoc de fide certum esse videtur, quia secundum fidem propria sedes, & locus beatorum corporum est supremum celum, ut supra dixim⁹ de ascensione Christi agentes, & late disputat Aug. li. 13. & 22. de Ciuit. per plura capita: cum ergo Christus inde descenderit ad iudicium peragendum, illo finito illuc reditur⁹ est, ut ibi perpetuo cum suis electis regnet iuxta illud Paul. 1. ad Thessalon. 4. *Simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus: & hoc significauit ipse Christus illis verbis. Venite benedicti patris mei, possidete regnum.* Nam in illo verbo, *Venite*, luum reditum in celum indicat, clarius vero in verbis illis Matth. 24. *Sicut fulgur exiit ab Oriente, & pariet vsque in Occidentem: ita erit & aduentus filij hominis, ubique, fuerit corpus illuc congregabuntur & aquila.* Ex quo aliqui colligunt, Christum venturum ad iudicium ex Oriente, rediturum autem versus Occidentem. Ita significat Damascenus libr. 4. de fid. capit. 23. ubi hanc causam inter alias reddit illius antiquæ consuetudinis & traditionis, fundendi preces versus Orientem, cuius meminit etiam Aug. lib. 2. de sermon. Domini in monte. cap. 9. & Iustin. q. 118. ad Gentes. Basil. libr. de spiritu sancto. cap. 27. Epiphani. hæres. 19. *Quocirca, inquit Damascenus, eius aduentum operientes ad Orientem adoramus.* Sed siue rediturus sit versus Occidentem, siue eadem via, qua venerat, certum est tamen, non permanfurum in terra, sed ascensurum in ciuitatem sanctam Ierusalem, cuius felicitatem describit Ioannes Apoc. 21. & 22. concludens, *Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuique, secundum opera sua. Beati, qui lauant stolas suas, ut sit potestas eorum in ligno vite, & per portas intrent in ciuitatem.*

Secundo hinc fit, eadem certitudine sentiendum esse, finito iudicio, reprobos descensuros in infernum, iuxta illud. *Ite in ignem æternum, quod expresse traditur Apo. 20. Infernus, & mors misi sunt in stagnum ignis.* Vnde probabiliter colligitur, ad vocem, & imperium Christi aperiendum esse magnum terra hiatus, ut corpora damnatorum descendant. Cum enim illa corpora sub ilitatis dote nō sint affecta, nō possunt terræ corpus penetrare, neque oportet hoc miraculum tunc fieri, facilius enim est, terram aperiri ad deuoranda illa, maxime cum hiatus ille terræ deseruire possit ad perfectam mundi purgationem, & renouationem, ut postea dicemus. Quin potius, ut hoc obiter dicamus, multi existimant illum hiatus terra perpetuo permanfurum oculis peruium, ut possint Beati oculis etiam corporeis penas damnatorum intueri, nam ut Lactantius ait libro septimo capit. 26. *Omnis turba impiorum pro suis facinoribus in conspectu Angelorum, atque iustorum perpetuo igni cremabitur in æternum.* Atque idem docet Greg. ho. 40. in Euang. & Anselm. in Elucidario, & Mag. cum Theologis in 4. dist. 50. Qui tamen non declarant, illam visionem futuram esse corporalem, neque ad statum, & perfectionem Beatorum necessaria videtur. Multoque minus necessarium, ac decens videtur, ut hiatus ille perpetuo in terra duret, qui & præternaturalis est ipsi elemento, & ad vniuersi pulcritudinem, vel ad gloriam Beatorum nihil conferre potest: & alioqui ad damnatorum hominum penas spectat, ut lumen cæli videre non possint. Aduertendū autem est, hoc, quod dicimus, solum esse certum de demonibus, ac de hominibus qui propter peccata propria damnantur: nam de parulis incertum est, quem locum sint habituri, supposito, ut magis pie, ac probabiliter creditur, non esse igne inferni cruciandos, de qua reali- bi dicemus, quoniam ad præsentem disputationem non spectat.

Tertio dicendum est, post reditum Christi in celum, mundum esse renouandum. In qua assertionem duo continentur: primum est, in fine mundi, & tempore ultimi iudicii futuram esse singularem mun-

Mmm 3 dire-